

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Spinnerijkaai (Kortrijk, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020B239
Mei 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	8
1.1	Administratieve gegevens	8
1.2	Onderzoeksopdracht.....	10
1.2.1	Doelstelling.....	10
1.2.2	Onderzoeksvragen	10
1.2.3	Juridische context	10
1.2.4	Randvoorwaarden	10
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	11
1.3	Werkwijze en strategie.....	12
1.3.1	Methode.....	12
1.3.2	Fysisch geografische situatie	12
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	12
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	13
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	14
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	14
1.3.6.2	Geplande werken.....	15
1.4	Assessmentrapport.....	25
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	25
1.4.1.1	Landschappelijke situering	26
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	30
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	31
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	32
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	33
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	33
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	40
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	45
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	50
1.5	Synthese.....	55
2	Bibliografie.....	57

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	9
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 9	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 5: Bestaande toestand (Bron: opdrachtgever).	16
Figuur 6: Bestaande toestand (Bron: opdrachtgever).	16
Figuur 7: Onderzoekszone weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 8: Ontworpen toestand (Bron: opdrachtgever).....	19
Figuur 9: Doorsnede van het appartementsgebouw met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever).....	20
Figuur 10: Doorsnede appartementsgebouw met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever).	21
Figuur 11: Doorsnede woningen (Bron: opdrachtgever).	22
Figuur 12: Doorsnede woning met tuinhuis (Bron: opdrachtgever).....	23
Figuur 13: Rioleringsplan (Bron: opdrachtgever).	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	27
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 18: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt).	29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)...	30
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). 31	
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	33

Figuur 23. Kortrijk in de Karolingische periode (9 ^{de} eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw (DESPRIET 2008, fig. 9).	41
Figuur 24: Situering van de middeleeuwse stadskern met het grafelijk domein (geel), de dwangburcht (geel), de O.L.V-kerk (geel) het begijnhof (rood). Toestand ca. 1350.	42
Figuur 25: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Deventerkaart, 1545 (Bron: KBR).	46
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	46
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	47
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	47
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	48
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	48
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).	49
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto uit 1952 (Bron: Cartesius).	50
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	51
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).	51
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	52
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2005-2007 (Bron: Geopunt).	52
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	53
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).	53
Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	54
Figuur 40: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	54

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	8
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.	25

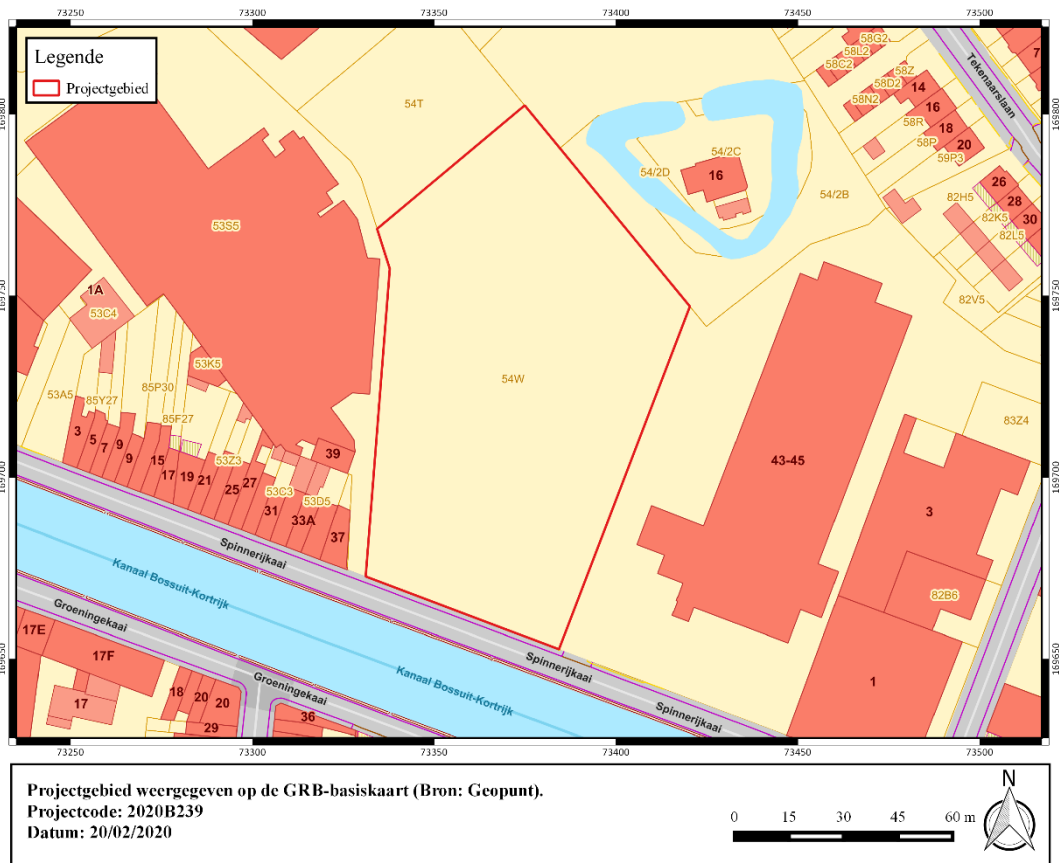

1 Resultaten van het bureauonderzoek

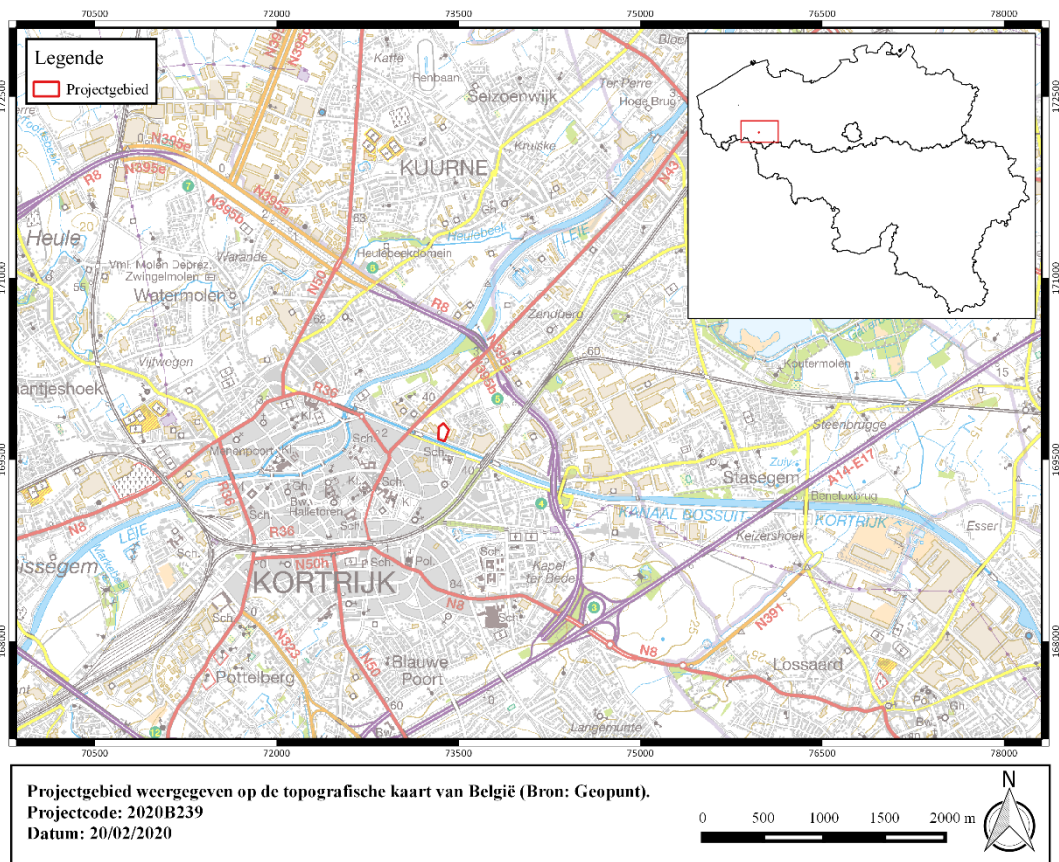
1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Kortrijk
	Deelgemeente	/
	Postcode	8500
	Adres	Spinnerijkaai 8500 Kortrijk
	Toponiem	Spinnerijkaai
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 73331$ $Y_{\min} = 169652$ $X_{\max} = 73420$ $Y_{\max} = 169802$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kortrijk Afdeling 3, Sectie B, nr. 54w Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd deels als gemengd woon- en industriegebied en deels als parkgebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 8730 m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande werken bedraagt ca. 7559 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Spinnerijkaai Kortrijk werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Deventerkaart, 1545
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

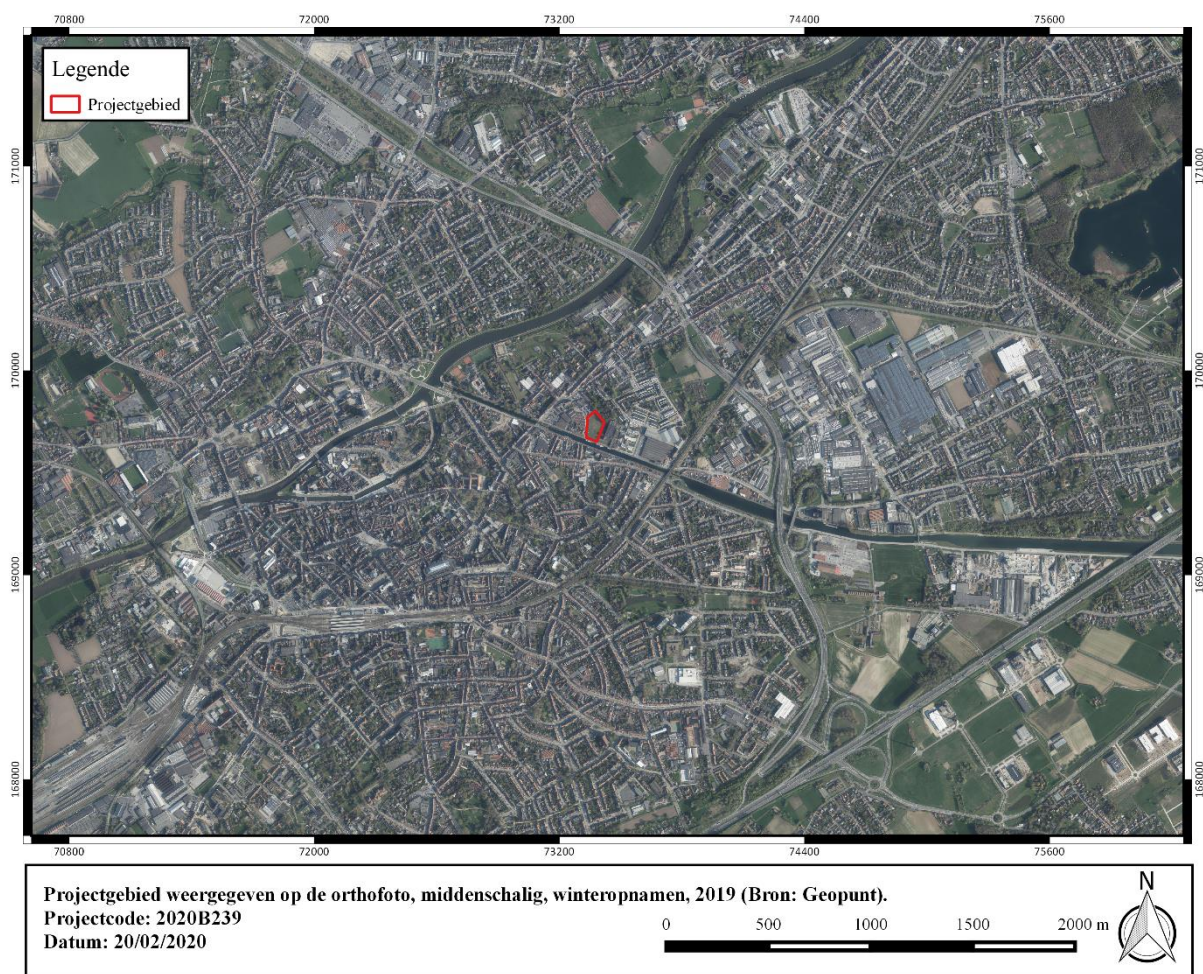

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Kortrijk, in de provincie West-Vlaanderen. Kortrijk wordt begrensd door haar deelgemeenten Bellegem (ten zuiden), Bissegem (ten westen) Heule (ten noorden) Marke (ten zuidwesten) en Rollegem (ten zuidwesten) Harelbeke situeert zich ten oosten en Zwevegem ten zuidoosten.

Het plangebied situeert zich in de Spinnerijkaai, tussen huisnummers 39 en 43, op zo'n 2 km ten noordoosten van de huidige stadskern van Kortrijk. De projectzone beslaat een oppervlakte van ca. 8730 m² en omvat perceel 54w van afdeling 3, sectie B. Net ten zuiden van het projectgebied stroomt het Kanaal Bossuit-Kortrijk.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt ca. 8730 m².

Op heden is het terrein ingenomen door grasland. Zo'n 100 m² in het zuidwesten is verhard.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

Figuur 5: Bestaande toestand (Bron: opdrachtgever).

Figuur 6: Bestaande toestand (Bron: opdrachtgever).

1.3.6.2.2 *Ontworpen toestand*

De opdrachtgever plant de inrichting van 15 grondgebonden woningen en een meergezinswoning bestaande uit 15 appartementen met ondergrondse parkeervoorzieningen op de site Manchester.

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 8730 m², de zone waarop huidige omgevingsaanvraag betrekking heeft bedraagt ca. 7559 m². Over een zone van ongeveer 1171 m², de meest zuidelijke zone, wordt geen bodemingreep voorzien binnen de huidige bouwaanvraag.

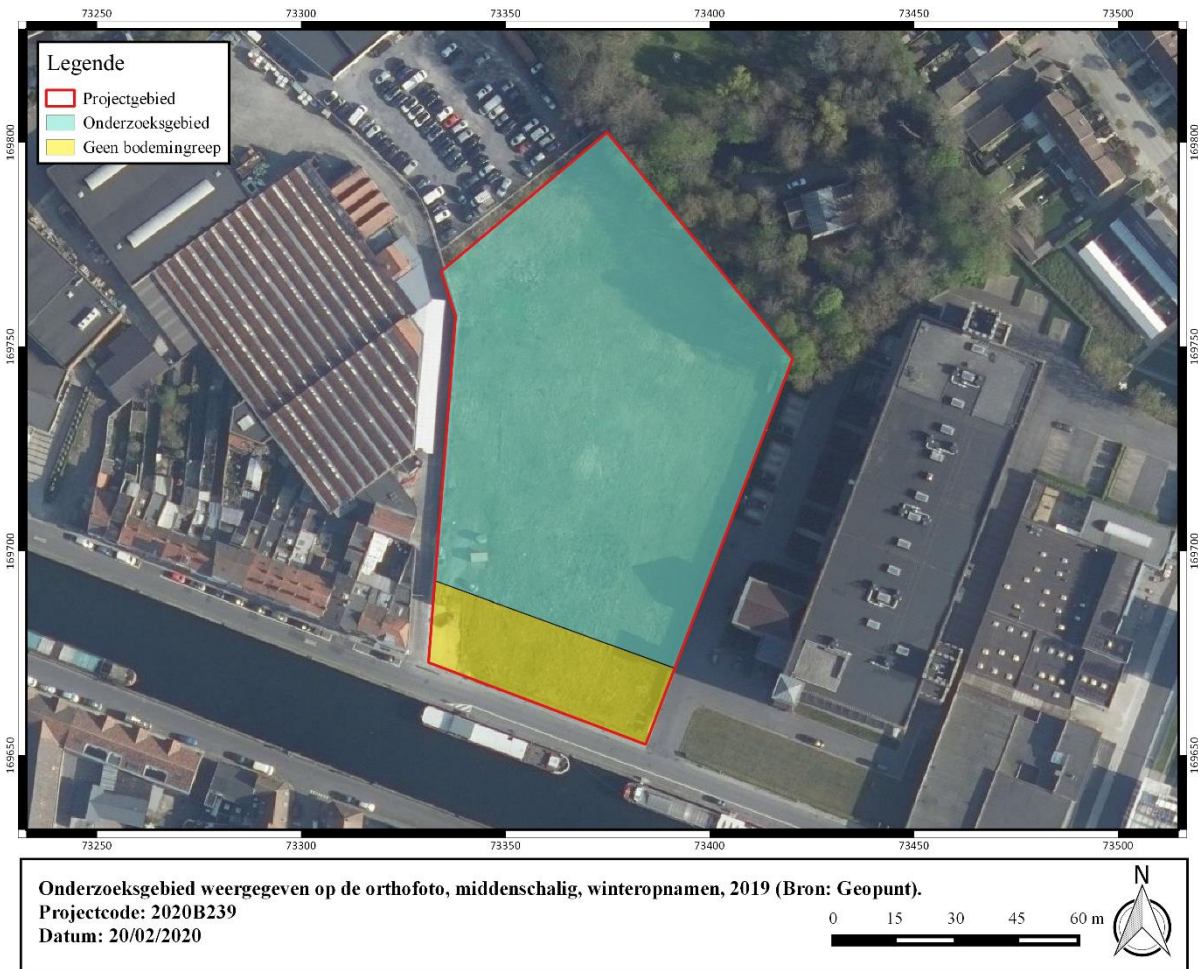
Over een oppervlakte van ongeveer 1625 m² wordt bebouwing gerealiseerd. Het appartementsgebouw (ca. 600 m²) bestaat uit 4 verdiepingen, inclusief ondergrondse parking. De contour van de ondergrondse parkeergelegenheid valt samen met de contour van de nieuwbouw. De inrit meegerekend, komt de oppervlakte op ca. 672 m². In functie van de aanleg van de parkeergelegenheid, die plaats zal bieden aan 21 wagens, een fietsenstalling en enkele bergingen, zal een bodemingreep nodig zijn tot 3,5 m-mv, inclusief funderingsplaat. De parking kan bereikt worden via een inrit in het zuidwesten, twee liften en twee trappen. Ten zuiden aan het appartementsgebouw zijn terrassen gepland over een oppervlakte van ca. 105 m². Hiervoor wordt een bodemingreep van max. 0,50 m voorzien.

Over een oppervlakte van 900 m² zijn 15 grondgebonden woningen gepland. Deze woningen zullen geen kelder bevatten. De fundering is opgebouwd uit sleuffunderingen die tot een diepte van ca. 1 m zal reiken. Aansluitend aan iedere woning is een terras gepland, met een gecombineerde oppervlakte van 233 m². Hiervoor wordt eveneens een bodemingreep van max. 0,50 m gerekend. Binnen elk lot is tevens een tuinhuis gepland. De totale oppervlakte hiervoor bedraagt zo'n 140 m². Deze zal opgericht worden op een vloerplaat die tot 0,30 m diepte aangelegd wordt.

Een zone van 2253 m² zal ingenomen worden door verharding. Ca. 232 m² hiervan is voorzien voor 16 bovengrondse parkeerplaatsen. Voor deze verharding wordt een bodemingreep van max. 0,50 m gerekend.

In functie van de geplande werken dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden. Ten slotte zal binnen het overige gedeelte van het terrein groenzone worden aangelegd. Deze wordt aangelegd tot een diepte van ca. 30 cm-mv.

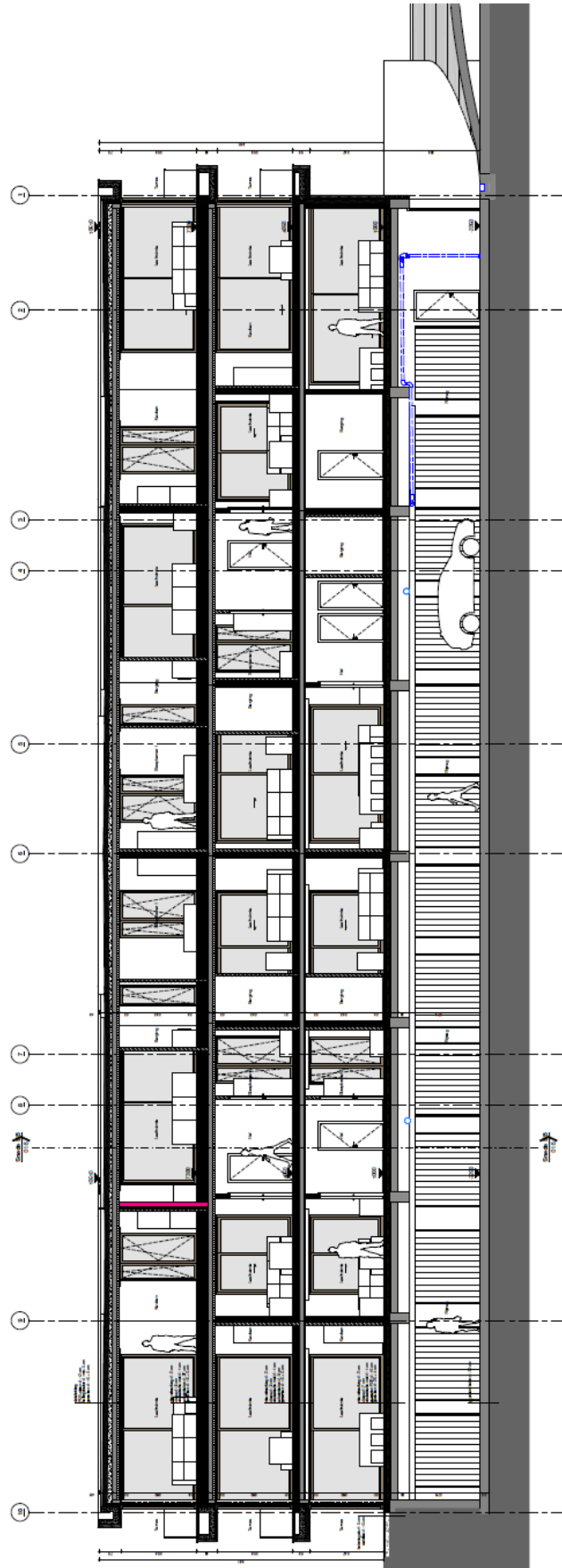

Figuur 7: Onderzoekszone weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

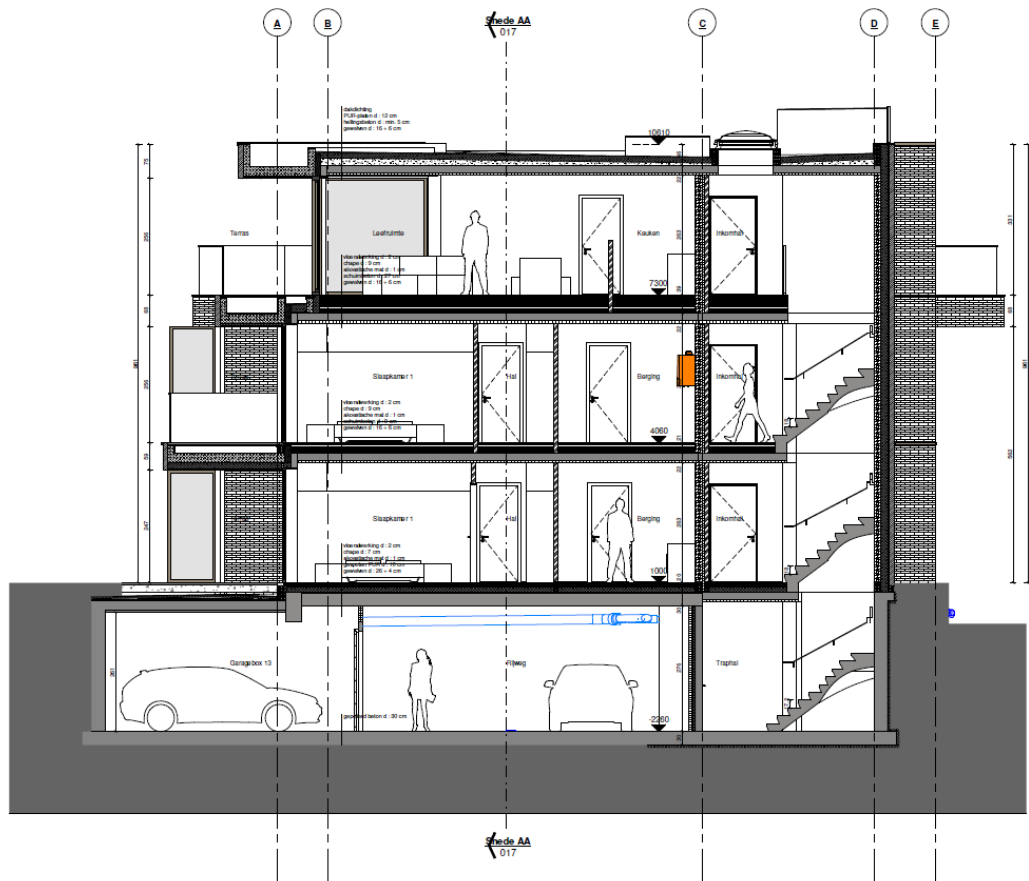

Figuur 8: Ontworpen toestand (Bron: opdrachtgever).

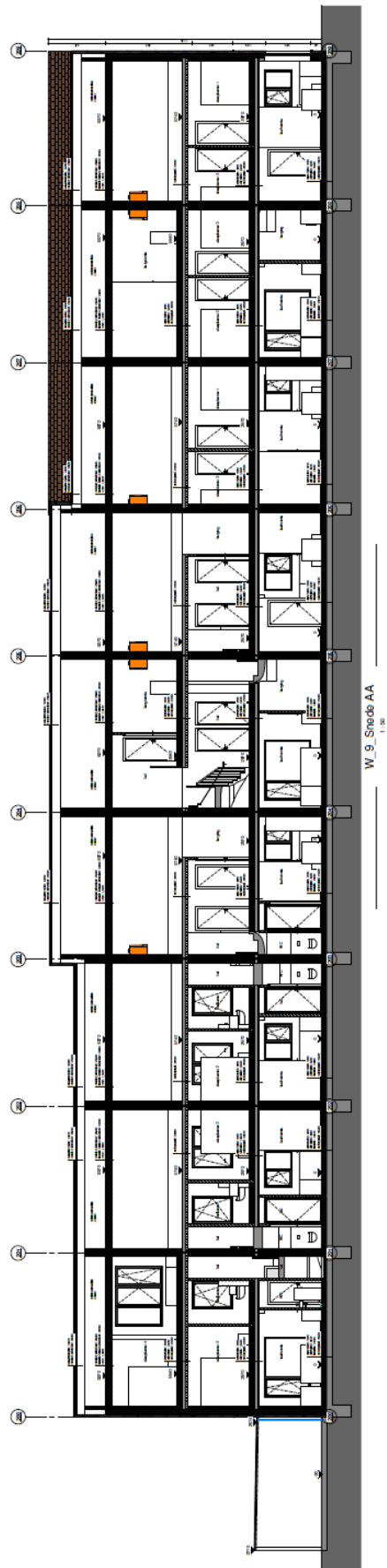
Figuur 9: Doorsnede van het appartementsgebouw met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever).

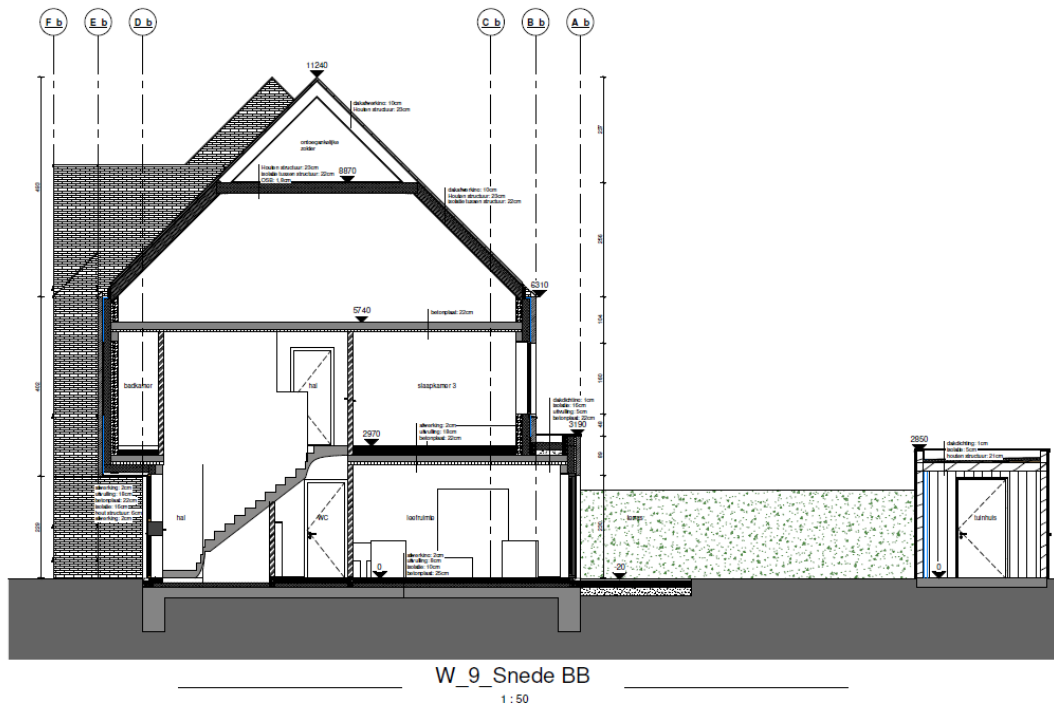
Figuur 10: Doorsnede appartementsgebouw met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever).

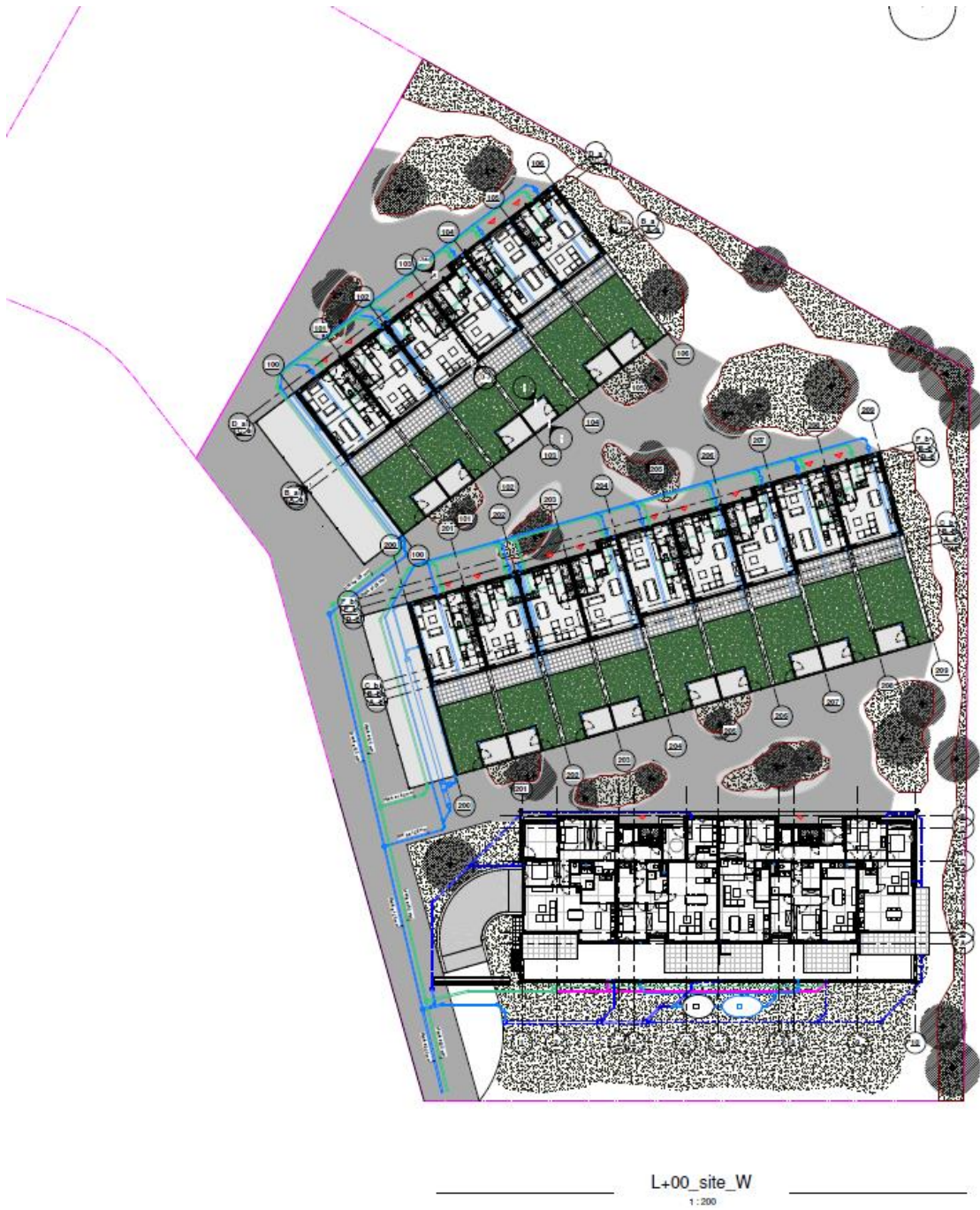
Figuur 11: Doorsnede woningen (Bron: opdrachtgever).

Figuur 12: Doorsnede woning met tuinhuis (Bron: opdrachtgever).

Figuur 13: Rioleringsplan (Bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 3
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	15,6 – 16,2 m TAW
Hydrografie	Leiebekken (deelbekken: Grensleie)

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

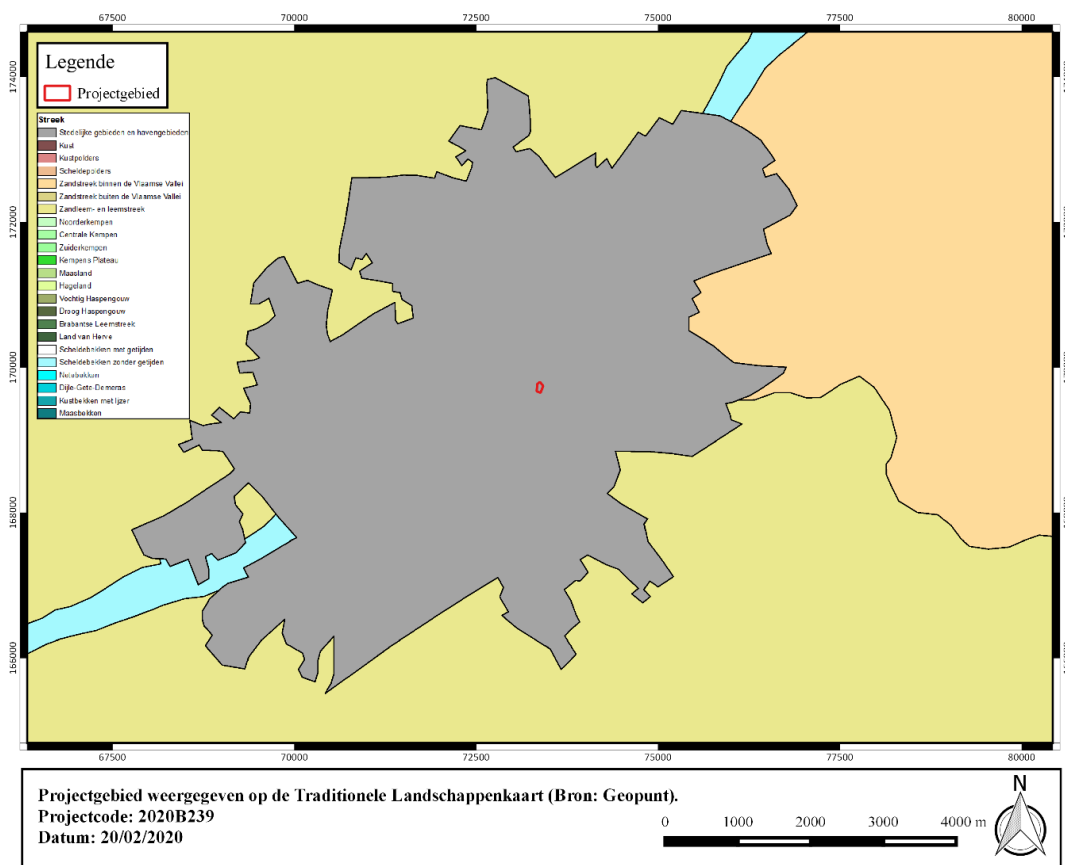
De projectzone is gelegen op een Weichseliaan rivierterras langsheen het alluvium van de Leie. De vlakte van de Leie maakt deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf. Tijdens de beginfase van het Peniglaciaal heeft de Leie een grote laterale uitbreiding gekend waardoor de volledige breedte van de vallei werd ingenomen. Aan dit sedimentatiepatroon komt een eind in het Tardiglaciaal dat wordt gekenmerkt door een beduidende klimaatsverbetering, op enkele koude fases na. Belangrijk is een hervatting van fluviaatiele activiteit met in een eerste fase een uitschuring van de huidige valleien. De rivieren nemen een meanderend patroon aan waarbij de Leie een *underfit river* wordt die in een bovenmaatse vallei vloeit. Binnen de brede Leievallei zijn op het microreliëf wel lichte hoogteverschillen waar te nemen. Ten zuiden van het plangebied zijn uitlopers van de Vlaamse Ardennen waar te nemen.

De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt in essentie vanaf voornoemde heuvelrug richting de Leievallei. Het plangebied is gelegen op de rand van de paleovallei van de Leie op een laat-Weichseliaan rivierterras. Langsheen de zuidzijde van het plangebied loopt het Kanaal Bossuit-Kortrijk, die ca. 800 meter ten noorden van het plangebied uitloopt in de Leie.

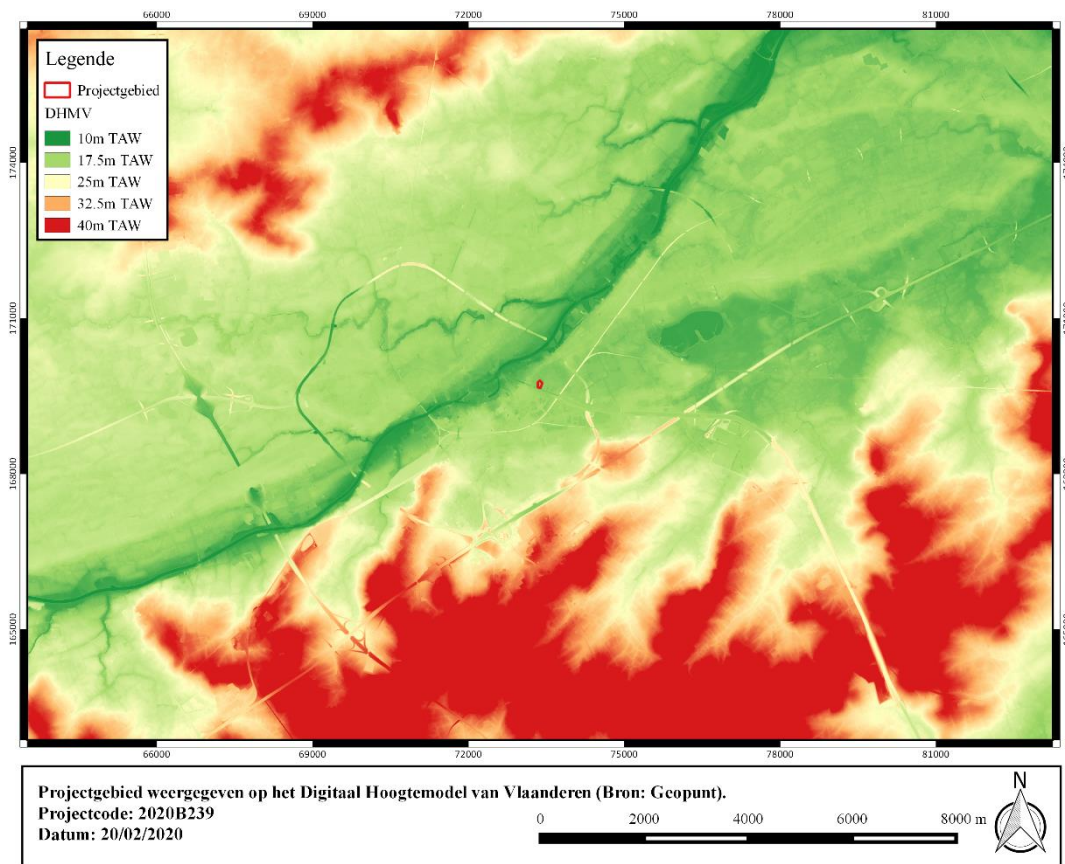
Het microreliëf situeert het plangebied op een hoogte van 15,6 – 16,2 m TAW. Binnen het projectgebied zijn duidelijke sporen van ophoging/afgraving waar te nemen, die hoogstwaarschijnlijk gerelateerd zijn aan de aanlegwerken van het Kanaal Bossuit-Kortrijk of de bouw en sloop van de voormalige bebouwing binnen de projectgrenzen. De impact hiervan op het bodemarchief is op basis van de beschikbare gegevens echter niet te achterhalen.

Hydrografisch gezien is het projectgebied gelegen in het Leiebekken (deelbekken: Grensleie).

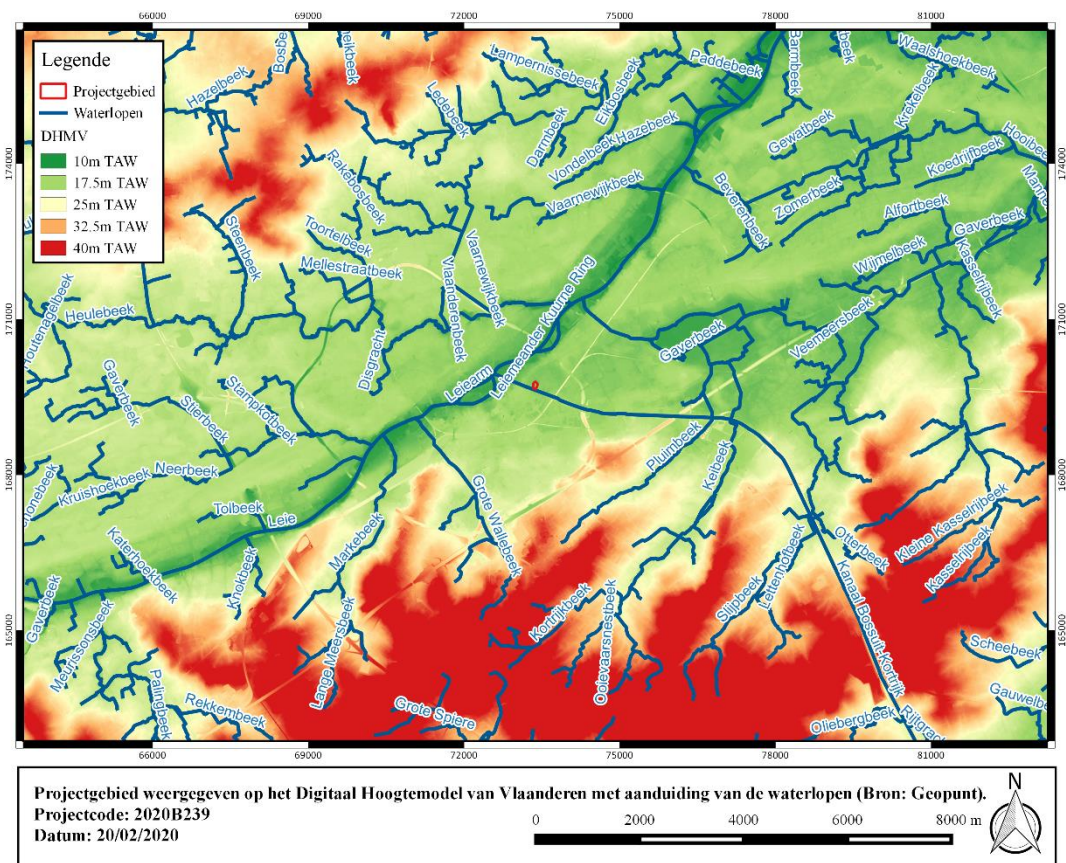

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

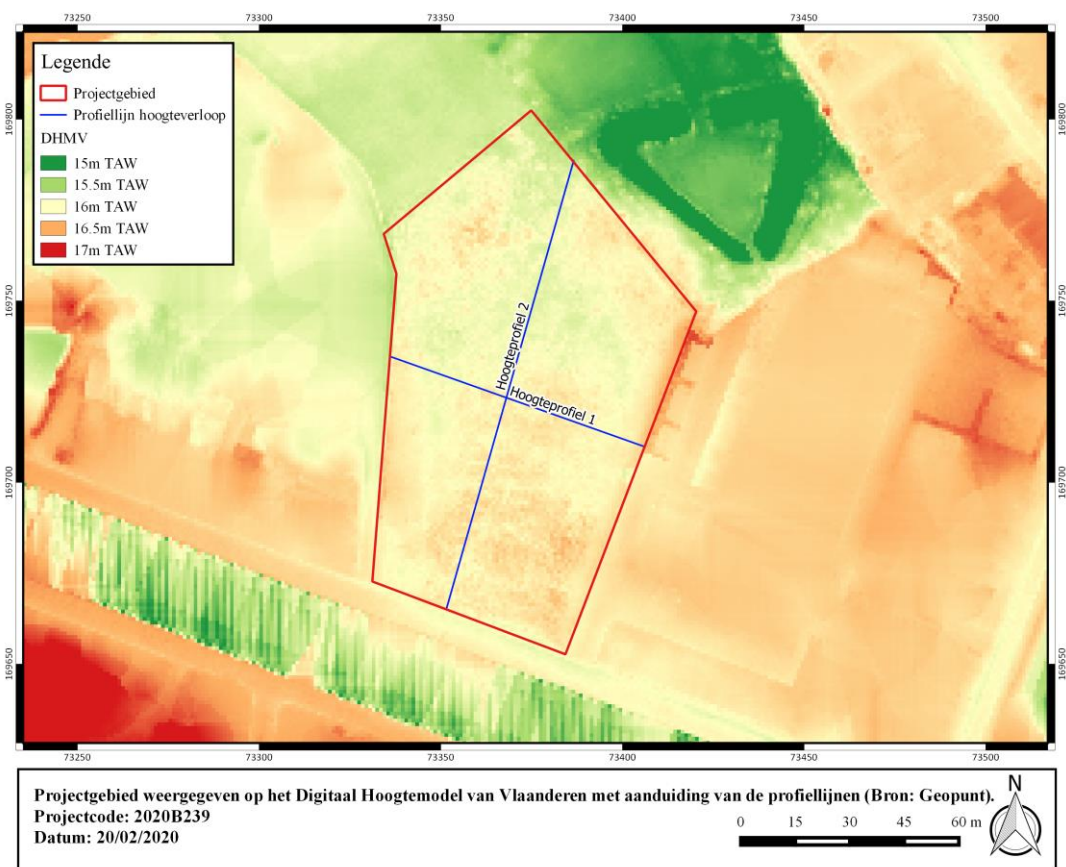

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

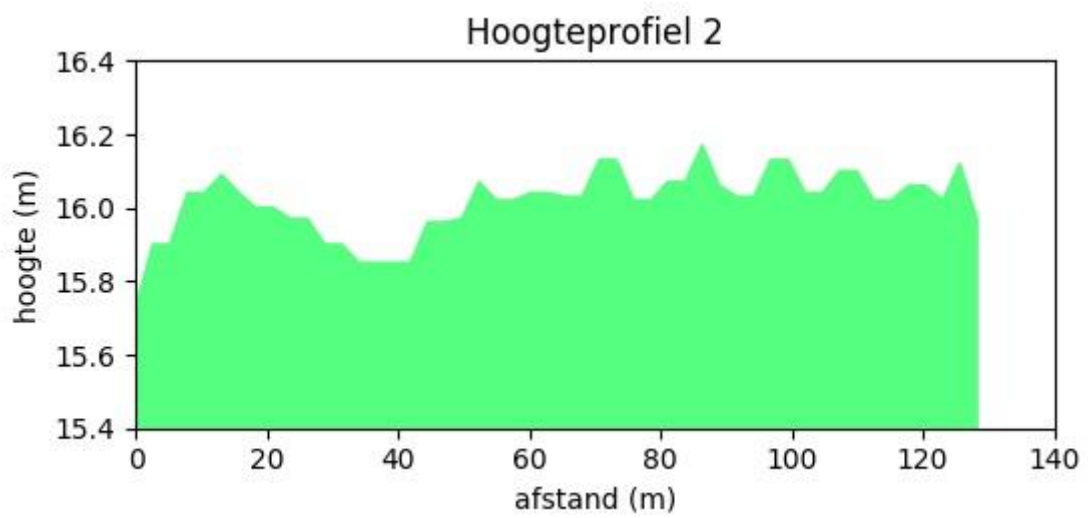
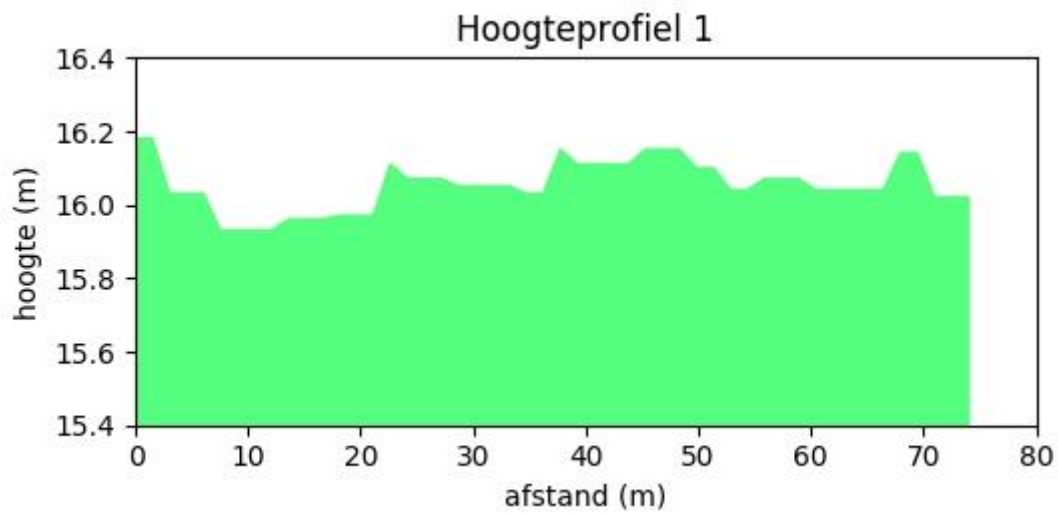

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).

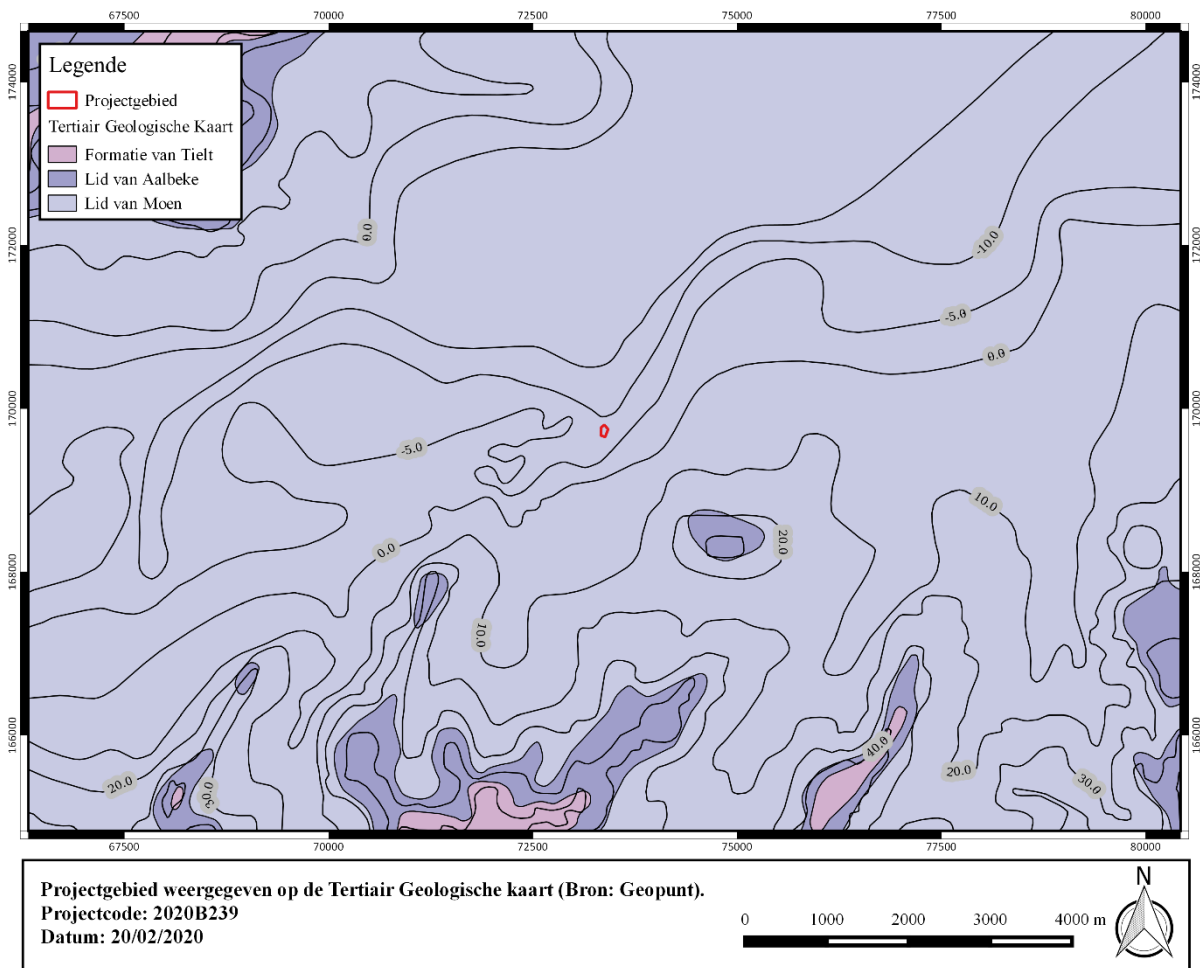
Figuur 18: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in de Formatie van Kortrijk. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

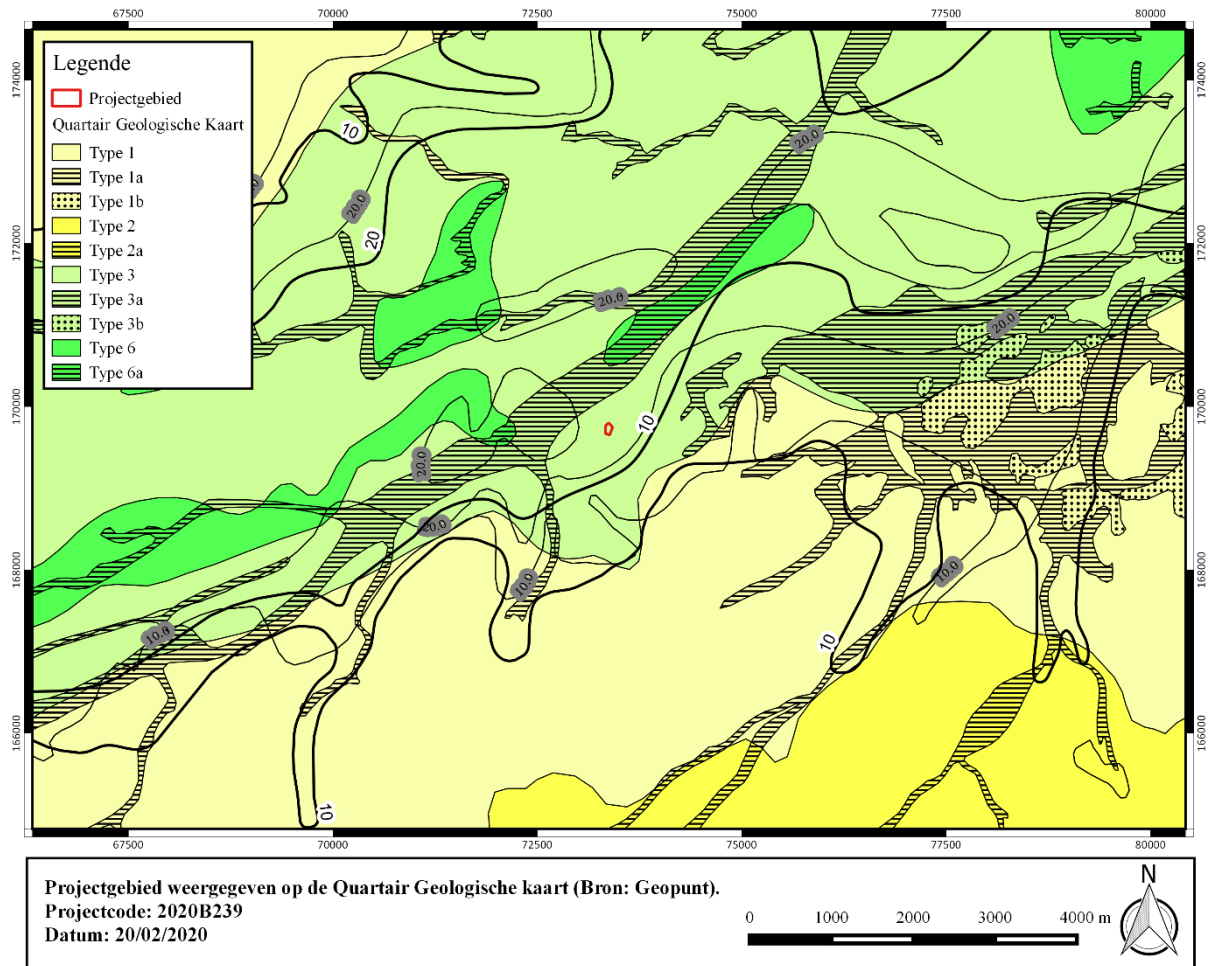
Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

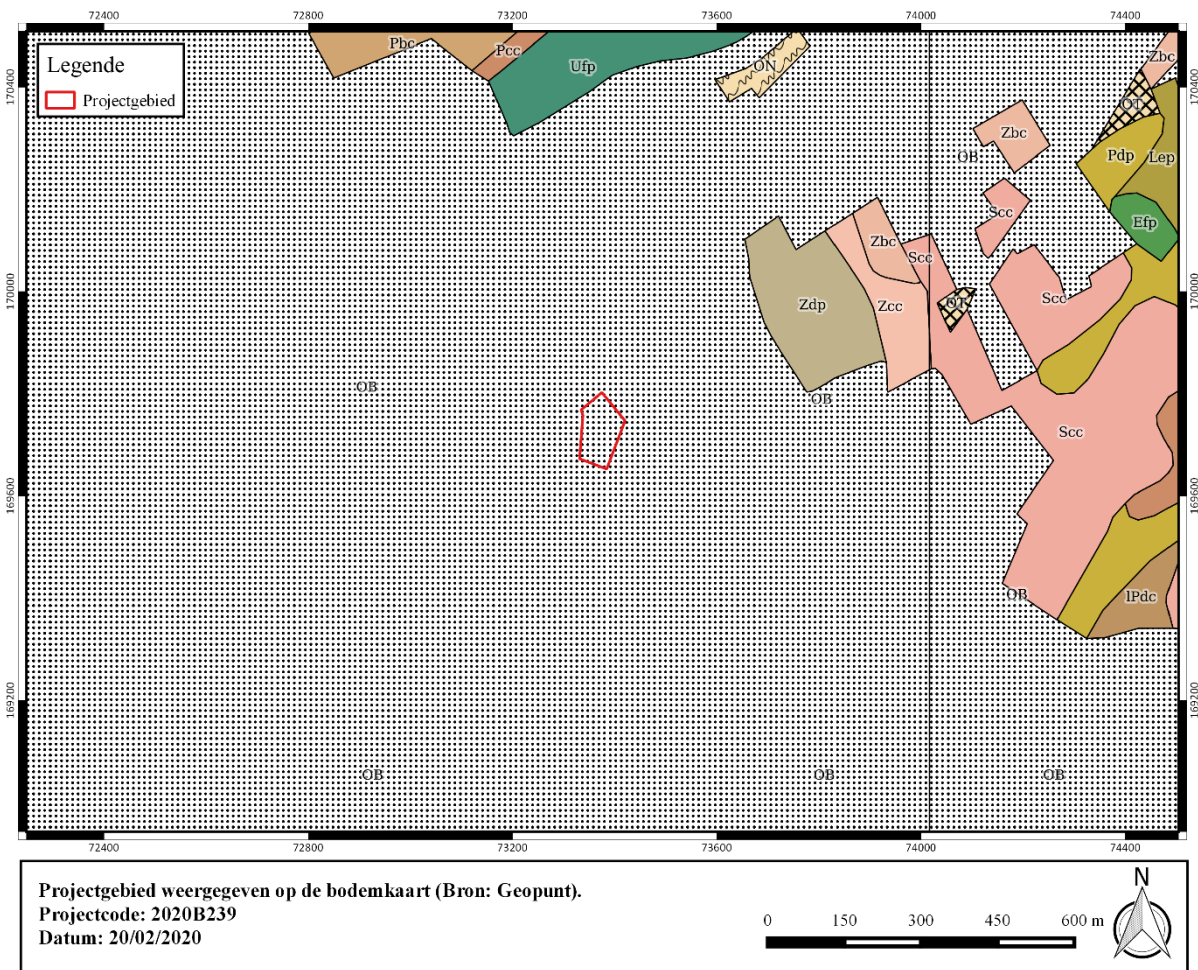

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

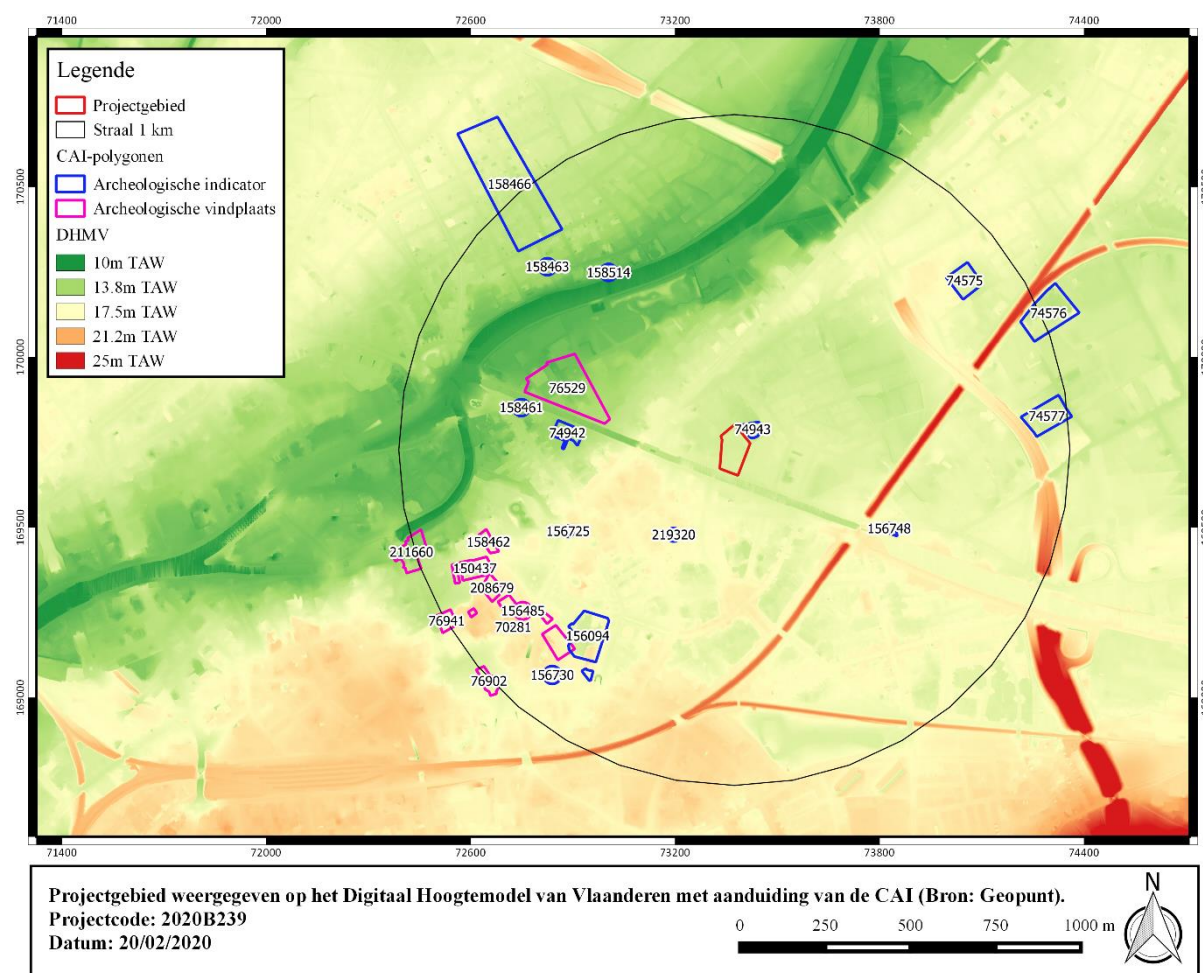

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden aangegeven. De omwalde hoeve direct ten noordoosten van het onderzoeksgebied is wel aangegeven. Op het kaartbeeld van de CAI valt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied een cluster gekende vindplaatsen en indicatoren op. Dit betreft allen waarnemingen en onderzoek in de historische kern van Kortrijk. Logischerwijs betreffen deze waarnemingen voor een groot deel resten van wonen en werken binnen de Kortrijkse binnenstad tijdens de middeleeuwen. Echter wijst de vondst van verschillende relictten uit de Romeinse periode inderdaad op een Romeinse oorsprong van de stad. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevond zich de Groeningeabij. Hier werden tijdens de jaren '90 verschillende noodonderzoeken uitgevoerd waarbij resten uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aan het licht kwamen. Naast deze materiële resten die wijzen op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid in de omgeving van het onderzoeksgebied vanaf de steentijden zijn op het kaartbeeld van de CAI meerdere cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en jongere infrastructuur opgenomen. .

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70977	<p>Opgraving (1970); NK: 15 m</p> <p>Vroeg-Romeinse tijd: grafveld, potten, ijzeren lanspunt, fibulae.</p> <p>Bron: Despriet, Ph. 1970: Kortrijk, Archeologie 1970.2, 60.</p>
76435	<p>Opgraving (1975); NK: 150 m</p> <p>Laat-Romeinse tijd: aardewerk.</p> <p>Bron: Despriet, Ph. 1976: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1975, De Leiegouw XVIII.4, 401-414.</p>
76529	<p>Opgraving (1989 - 2005); NK: 15 m</p> <p>Steentijd: lithisch materiaal.</p> <p>Late ijzertijd: keltisch bronzen munten.</p> <p>Romeinse tijd: aardewerk.</p> <p>Vroeg-Romeinse tijd: werk- en afvalkuilen met resten van ambachtelijke metaalwinning en –verwerking, aardewerk en bouwmaterialen.</p> <p>Volle middeleeuwen: aardewerk.</p> <p>Late middeleeuwen: restanten van de kerk (zware muur van baksteen en grote blokken Doornikse kalksteen vormen de noordelijke begrenzing van de abdijkerk) en 5 graven in situ. Daarnaast ook zandontginningskuilen met afval uit de 14de-15de eeuw.</p> <p>16de eeuw: 2 beer- en/of mestputten.</p> <p>Bron: Despriet Ph. 2006, Noodopgraving aan de tweede Abdij van Groeninge, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2005, 62, p. 5.</p>
76902	<p>Opgraving (2006); NK: 15 m</p> <p>Late middeleeuwen: 23 houten tonnen met run, bakstenen bakken en hoornpitten. Men gaat ervan uit dat het om een leerlooiersatelier gaat. In het zuiden van het terrein werd een massieve stenen muur gevonden die mogelijk onderdeel was van de stadsmuur.</p> <p>Onbepaald: complex van houten palen (mogelijk een beschoeiing).</p> <p>Bron: Acke, B., Eryvynck, A., Lentacker, A., Maesen, K. & Trommelmans, R. 2010: Resultaten van het archeologisch onderzoek op bouwplaats van "K in Kortrijk", Leiegouw 52.2, 229-262.</p>
76941	<p>Opgraving (2005); NK: 150 m</p>

	<p>Laat-Romeinse tijd: aardewerk, dakpannen.</p> <p>16de eeuw: fundering van het dormitorium, recuperatiemateriaal van de tweede abdiyvestiging.</p> <p>17de eeuw: restanten van 17de eeuwse abdiyschuur.</p> <p>18de eeuw: muurfundering van de oorspronkelijke omheiningmuur, witmarmeren steen die aangeeft dat Catharina van de Buus in 1725 de opdrachtgeefster was en dat de abdiy eigenaar van de grond was tot één voet aan de buitenzijde van de muur.</p> <p>Bron: Despriet Ph. 2006: Begijnhofpark: preventief onderzoek naar de derde abdiy van Groeninge, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2005, 62, 11-15.</p>
150437	<p>Opgraving (1988, 1989); NK: 15 meter</p> <p>Romeinse tijd: 1, mogelijk 2 waterputten – afvalputten en beerputten; Een aantal kuilen, waarvan de inhoud gevuld is met aardewerkscherven, ook resten van artisanale activiteiten, evenals bouwmaterialen en metalen voorwerpen</p> <p>Late middeleeuwen: Leem- en zandontginning, kort na het uitgraven van de kuilen werden ze met stadsvuil, afval en mest opgevuld. Datering obv aardewerk in vulling</p> <p>16^e eeuw: 2 mestputten (opzettelijk gevuld om het terrein bouwrijp te maken) en 3 kuilen. (Tussen 1411 en 1593) – abdiykerk – abdiy uit 1593 –</p> <p>19^e eeuw: klooster opgetrokken in de kern van de Groeningeabdiy: 40-tal overblijfselen van de kloostergebouwen gevonden, o.a. waterreservoir, fornuis, beerputten, waterputten, oven</p> <p>Bron: Deschieter J., 1993. Periode I: Romeinse vondsten in de zuidwijk, in: Despriet (ed.), De Kortrijkse Groeningeabdiy. Een archeologische en historische studie, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 28, 33-39.</p>
150439	<p>Opgraving (2004); NK: 15 meter</p> <p>Late middeleeuwen: zandwinningskuilen met o.a. verplaatst Romeins materiaal</p> <p>16^e eeuw: bakstenen kelder die tot de Groeningeabdiy behoorde</p> <p>19^e eeuw: bakstenen waterput</p> <p>Bron: Despriet Ph. 2004. Noodopgraving 3e abdiy van Groeninge, onuitgegeven rapport.</p>
156485	<p>Opgraving (1975); NK: 150 m</p> <p>17de eeuw: aardewerk.</p>

	<p>Bron: Despriet, Ph. 1976: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1975, De Leiegouw XVIII.4, 401-414.</p>
158462	<p>Opgraving (1969); NK: 15 meter</p> <p>Romeinse tijd: aardewerk – munt van Nero – fibula in swastikavorm</p> <p>Bron: Anseeuw J. 1987, Gallo-Romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUGent.</p>
158513	<p>Controle van werken (2007); NK: 15 m</p> <p>18de eeuw: vierkante muurtegel met loodglazuur.</p> <p>Bron: Despriet P. 2008, Lange Brugstraat: tegelvondst, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen 67, p. 18</p>
165007	<p>Mechanische prospectie (2013); NK: 15 meter</p> <p>Nieuwste tijd: muurresten, verstoringen, rioleringstracés</p> <p>Bron: Bruggeman J., Reyns N., Van Celst M. 2013: Archeologisch vooronderzoek Kortrijk- Houtmarkt. Site Sint-Niklaasziekenhuis, Rapporten All-Archeo bvba 133, Bornem.</p>
208679	<p>Mechanische prospectie (2014); NK: 15 meter</p> <p>Late middeleeuwen: enkele kuilen en paalsporen</p> <p>Nieuwe tijd: zavelwinningskuilen, paalsporen en kuilen</p> <p>Bron: Bruggeman J., Reyns N., Van Celst M. 2013: Archeologisch vooronderzoek Kortrijk- Houtmarkt. Site Sint-Niklaasziekenhuis, Rapporten All-Archeo bvba 133, Bornem.</p>
211660	<p>Mechanische prospectie (2015); NK: 15 m</p> <p>Middeleeuwen: dempinglagen van de riviermonding.</p> <p>Late middeleeuwen: fundering van de 14de eeuwse stadsmuur in baksteen, gedeelte van de stadsvest.</p> <p>16de eeuw: motte met 15de-16de eeuws huis van de heren van Vichte en refuge van Wevelgem. De resten bestaan vooral uit bakstenen muren van verschillende ruimtes.</p> <p>Nieuwste tijd: muurresten en ophogingslagen.</p> <p>Bron: Bruggeman J., Cléda B. 2016: Archeologisch vooronderzoek Kortrijk - Groeningestraat (Broelkant), Rapporten All-Archeo bvba 297, Temse.</p>

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

70281	<p>Historisch onderzoek; NK: 15 m</p> <p>Late middeleeuwen: kapel gebouwd in de 15de eeuw, onderdeel van het Sint-Niklaasgesticht, heden het Sint-Niklaasklooster. De oudste delen zouden echter uit de 14de eeuw dateren.</p> <p>Bron: Debrabandere P. 1980: De Sint-Niklaaskerk van Kortrijk gerestaureerd, in De Leiegouw, jg. XXII, afl. 1, maart 1980, p. 149-150.</p>
74575	<p>Indicator cartografie; NK 250 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
74576	<p>Indicator cartografie; NK 250 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
74577	<p>Indicator cartografie; NK 250 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
74915	<p>Indicator cartografie; NK 150 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
74942	<p>Indicator cartografie; NK 150 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
74943	<p>Indicator cartografie; NK 15 m</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht.</p>
156725	<p>Indicator cartografie; NK: 150 meter</p> <p>16^e eeuw: staakmolen, korenmolen</p> <p>Bron: Mattelaer, P. 2011: De windmolens van Kortrijk, Leiegouw 53.1, 5-77.</p>
156727	<p>Indicator cartografie; NK: 150 meter</p> <p>16^e eeuw: staakmolen, korenmolen</p> <p>Bron: Mattelaer, P. 2011: De windmolens van Kortrijk, Leiegouw 53.1, 5-77.</p>
156730	<p>Indicator cartografie; NK: 250 meter</p> <p>Late middeleeuwen: staakmolen, korenmolen</p>

	Bron: Mattelaer, P. 2011: De windmolens van Kortrijk, Leiegouw 53.1, 5-77.
156748	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: staakmolen, korenmolen Bron: Mattelaer, P. 2011: De windmolens van Kortrijk, Leiegouw 53.1, 5-77.

Metaaldetectie

219320	Metaaldetectie (2018); NK: 15 m Nieuwe tijd: zegelstempel.
--------	---

Toevalsvondst

158463	Toevalsvondst (1984); NK: 150 m Romeinse tijd: vierkante houten waterput met zware hoekstijlen. Bron: Anseeuw J. 1987, Gallo-Romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUGent.
158466	Toevalsvondst (1952); NK: 15 m Romeinse tijd: houten vierkante waterput onderaan met waarschijnlijk ronde stenen bovenbouw, brandgraven, aardewerk, munt van Trajanus. Bron: Anseeuw J. 1987, Gallo-Romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUGent.
158514	Toevalsvondst (2007); NK: 150 m Late middeleeuwen: grafzerk in Doornikse kalksteen. Bron: Despriet P. 2008, Leieboorden: ontdekking van een 15de-eeuwse grafzerk, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. Archeologische en historische monografieën 67, p. 18

Onbepaald

156094	Onbepaald; NK: 15 m Nieuwste tijd: funderingen van de oude kazerne de Thienen, aardewerkfabriek van Galeys van Robert van Beveren (afgebroken in 1883), aardewerk.
--------	---

	Bron: Van Hoonacker, A. 1968: Kortrijks aardewerk in de 18de eeuw, De Leiegouw X.1, 5-26.
158461	<p>Onbepaald (1952); NK: 250 m</p> <p>Romeinse tijd: vierkante houten waterput, terra sigillata, gebruiksaardewerk, munt van Domitianus.</p> <p>Bron: Anseeuw J. 1987, Gallo-Romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUGent.</p>

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

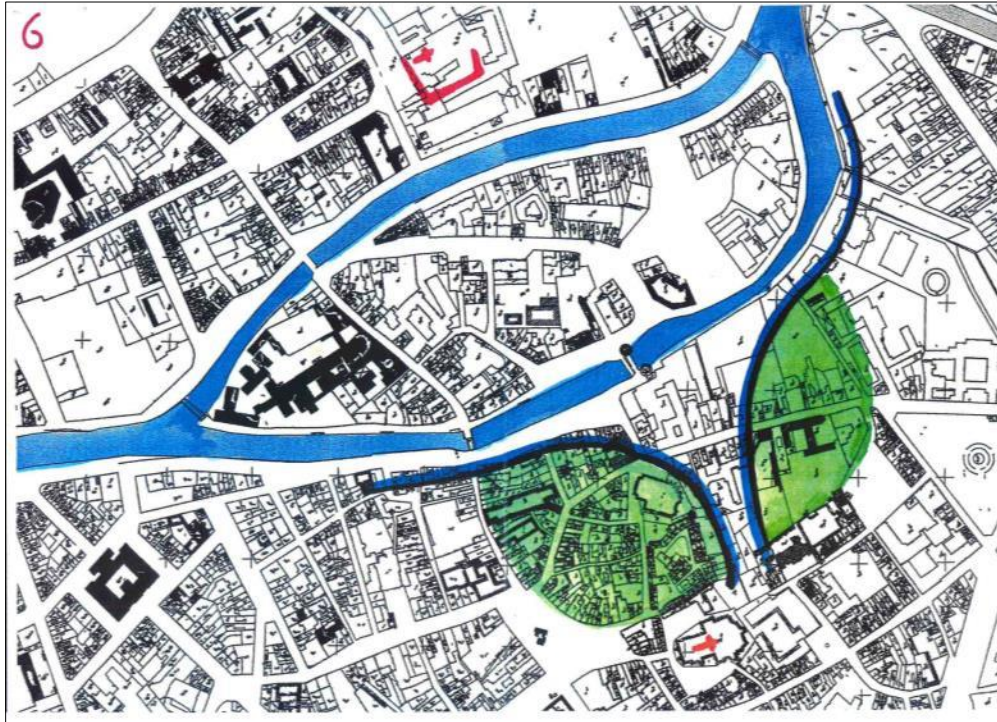
In het navolgend historisch onderzoek wordt eerst een algemene geschiedenis geschetst van de stad Kortrijk (ontstaan – late middeleeuwen).

Door de vruchtbare zandleembodem en de aanwezigheid van de Leie werd de regio van Kortrijk reeds zeer vroeg bewoond. Archeologische vondsten ten noorden van de Gavermeersen wijzen op bewoning tijdens het Mesolithicum. De continuïteit van de bewoning wordt bevestigd door vondsten die dateren uit het Midden-Neolithicum, het Laat-Neolithicum, de Bronstijd en de La Tène-periode. De bewoning situeert zich hoofdzakelijk op de vruchtbare akkergronden langs de Leieoever, de Gaverbeek, de Heulebeek, de Markebeek, de Mosscherbeek en de Neerbeek.

Nog voor het midden van de 1ste eeuw voor Christus ontwikkelt zich op beide oevers van de Leie reeds de *vicus Cortoracium*. De oudste vermelding van de naam ‘Cortoracium’ dateert uit de 4de of 5de eeuw, wanneer melding wordt gemaakt van de ruitereenheid ‘de *Milites Cortoracenses*’. De *vicus* ontstond op het kruispunt van de heirbaan Boulogne-Tongeren en de heirbaan Doornik-Oudenburg en strekte zich op de linkeroever van de Leie uit over een afstand van 250m van west naar oost én 500m van zuid naar noord; op de rechteroever van de Leie van oost naar west over een afstand van 1150m.

T.g.v. Germaanse invallen werd de *vicus* gedeeltelijk verlaten. Desalniettemin kan aan de hand van archeologische vondsten afgeleid worden dat het Romeinse Kortrijk zich ontwikkelde tot een vroegmiddeleeuwse bewoningskern. Onder de Merovingische vorsten wordt Kortrijk een *municipium* dat reeds in de 7de eeuw een uitgebreide christianisatie kent. Sint-Elooi sticht omstreeks 650 een kapel ter ere van Sint-Maarten op de plaats waar later de Sint-Maartenskerk zal verrijzen. Sint-Amandus zou een kapel gesticht hebben, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, waarrond de proosdij van Sint-Amand ontstond. In 847 schenkt Karel de Kale 30ha grond aan de Sint-Amandsabdij te Kortrijk. Een muntatelier, dat onder zijn bewind in Kortrijk is opgericht, slaat munten met de afbeelding van Karel de Kale en het opschrift ‘*Curtiaco*’.

Op het einde van de 9de eeuw komen op de zuidelijke oever van de Leie enkele halfcirkelvormige zones voor, die volgens Ph. Despriet als winterkamp werden ingericht door de Noormannen (880-881). Het kamp zou begrensd worden door de Leiestraat, de boogvormige zijde van de Grote Markt en de zuidelijke begrenzing van het begijnhof.

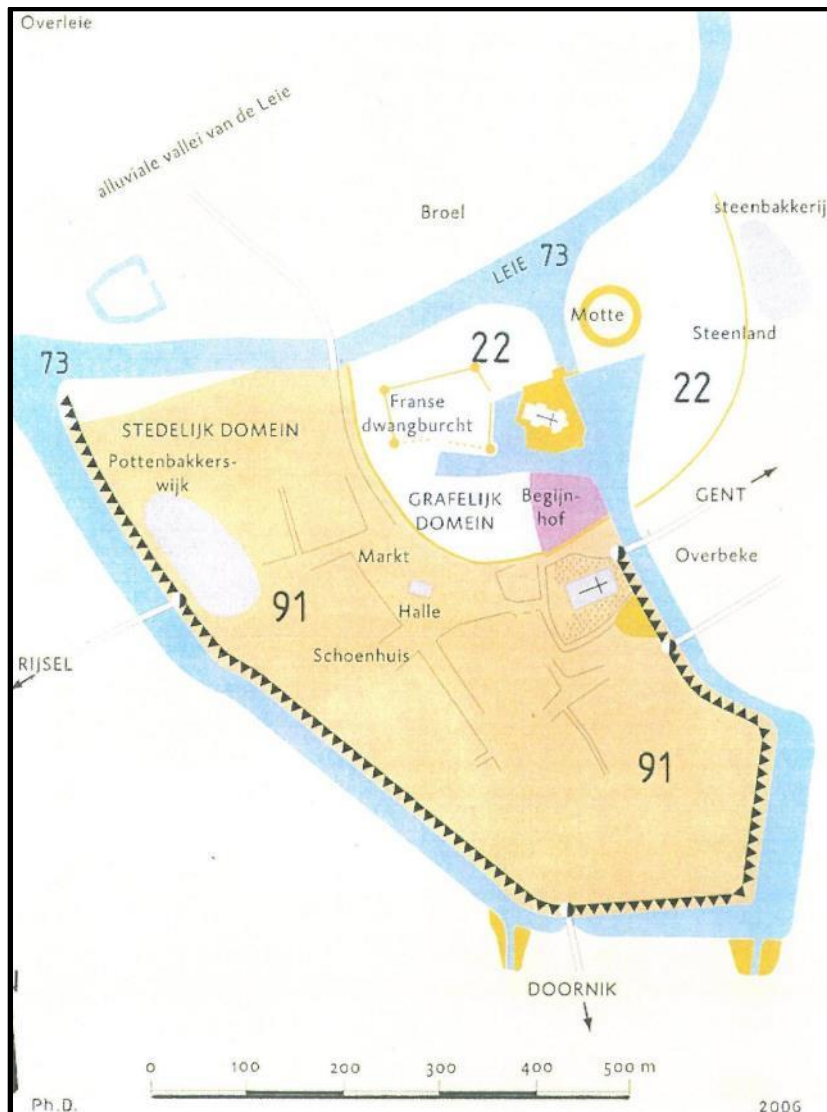
Figuur 23. Kortrijk in de Karolingische periode (9de eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw (DESPRIET 2008, fig. 9).

In 1071 wordt Kortrijk een onafhankelijke kasselrij onder het Graafschap Vlaanderen. Het ‘*Opidium Cortracense*’ wordt gevormd door een motte en de agglomeratie hierrond. Het grondgebied wordt in het noorden begrensd door de Leie, ten zuiden en ten oosten door een arm van de Klakkaardsbeek en ten westen door een gracht. Het grafelijk domein (Figuur 24) bestaat onder meer uit de burcht, een neerhof, een boomgaard en magazijnen. In 1199 begint men met de bouw van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in de boomgaard van het kasteel. Het burgerlijk centrum van de middeleeuwse stadskern situeert zich op en rondom de Grote Markt. De Halle, waar de kooplui hun waar aan de man brengen, wordt voor het eerst vermeld in de 13de eeuw.

Onderstaande figuur toont de middeleeuwse stadskern van Kortrijk, die reeds gedeeltelijk ommuurd is. Op het einde van de 13de eeuw rijst er een conflict tussen de Franse koning Filips de Schone en zijn leenman Gwijde van Dampierre, die toenadering gezocht had tot de Engelse kroon. In 1297 valt Kortrijk in Franse handen. De Franse vorst laat in 1300-1301 een imposante dwangburcht bouwen (Figuur 24-geel). De Fransen worden verslaan tijdens de Guldensporenslag. In 1385 krijgt de stad haar oude vrijheden terug.³

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Kortrijk, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 20 februari 2020).

Figuur 24: Situering van de middeleeuwse stadskern met het grafelijk domein (geel), de dwangburcht (geel), de O.L.V.-kerk (geel) het begijnhof (rood). Toestand ca. 1350.

Filips de Stoute, die het graafschap Vlaanderen beter wil beschermen, gaat in het midden van de 14de eeuw over tot de versterking van Kortrijk. De Bourgondische omwalling wordt gebouwd tussen 1354 en 1454 en omgeeft ook een deel van de noordelijke Leie-oever, alwaar zich - ondanks de minder gunstige bodemgesteldheid en wateroverlast - een nieuwe woonkern ontwikkelt. De twee-eenheid van de Broeltorens kwam tot stand, toen tussen beide Broeltorens een brug tot stand kwam.⁴ Het plangebied is gelegen buiten deze versterking.

Op de noordelijke Leieoever, in de omgeving van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal, ontwikkelt zich in de 14e eeuw een nieuwe woonkern. Gedurende de 13e en 14e eeuw breidt Kortrijk zich nog verder uit. Op economisch vlak zijn de wolbewerking en de lakennijverheid dé industrieën die de Kortrijkse economie bepalen. Kortrijk heeft zijn ontwikkeling vooral te danken aan zijn gunstige ligging op een kruispunt van wegen aan de Leie. Vanaf het einde van de 15de eeuw zijn de eerste sporen van damastweverij in Kortrijk te situeren.

Naar aanleiding van de crisistoestand aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog wordt uit veiligheidsoverwegingen beslist om de zwakkere wijken beter te beschermen. In 1572 geeft de Spaanse koning Filips II de toestemming om een nieuwe vesting aan te leggen. In 1578 wordt

⁴ DESPRIET 2013.

Kortrijk door de Gentse Calvinisten onder de voet gelopen. Tijdens hun kortstondig bestuur werken ze verder aan de uitbouw van de vesting. Nadat de opstandelingen verjaagd worden door de katholieke en Spaanse malcontenten, voltooiën de nieuwe machthebbers de verdedigingswerken van hun voorgangers. Vanaf circa 1590 kent de stad een heropleving dankzij specialisatie in fijn linnen, damast en batist.

Het Twaalfjarige Bestand (1609-1621) brengt de Zuidelijke Nederlanden een korte periode van relatieve welstand. De bevolking groeit opnieuw aan en de linnenindustrie bloeit. De linnenindustrie komt echter bruusk ten einde door de oorlogen die vanaf 1645 de streek teisterden. Door een bondgenootschap gesloten tussen de Franse koning Lodewijk XIII en de Verenigde Provinciën, worden de Zuidelijke Nederlanden op twee fronten belaagd. Na een kortstondig beleg wordt Kortrijk op 28 juni 1646 door Franse troepen ingenomen. Om de stad beter te kunnen verdedigen beginnen de Fransen met de bouw van een indrukwekkende citadel ter hoogte van de huidige Vestingstraat, Gentsestraat, Harelbekestraat, Gentsesteenweg, Stasegemstraat, Veldstraat, Vaartstraat, Groeningenlaan en Jacob van Arteveldelaan. Daarnaast worden er nog verschillende buitenwerken aangelegd. Het geheel (citadel en buitenwerken) beslaat een oppervlakte van circa 21 ha. Een jaar later wordt de stad echter opnieuw ingenomen door de Spanjaarden. Na een nieuw militair treffen wordt Kortrijk na de Vrede van Aken (1668) officieel eigendom van Frankrijk. Vrijwel onmiddellijk na de verovering van de stad legt de Franse bezetter voor haar citadel een grote open ruimte aan om de vijand te zien naderen. Deze ruimte wordt de Esplanade (huidig Plein) genoemd. Bij de aanleg ervan worden in het noordelijke deel van de wijk Overbeke ca. 300 huizen gesloopt waaronder het Capucijnen- en Capucinessenklooster.

Met de Vrede van Nijmegen (1678) komt Kortrijk voor korte tijd opnieuw in Spaanse handen. Bij de overdracht worden alle stadsversterkingen afgebroken. Zowel het kasteel, de citadel en quasi alle muren en torens worden opgeblazen. Op een maand tijd evolueerde Kortrijk tot een open stad. Tijdens de zeer bloedige Negenjarige Oorlog (1688-1697) worden zowel de bevolking als het landbouwareaal van de kasselrij Kortrijk met een vierde verminderd. Reeds in 1689 wordt de stad door Franse legers ingenomen en bezet. Opnieuw gaat het leger van start met de aanleg van verdedigingswerken. Deze worden in 1697 echter weer gesloopt.

Na de dood van de Spaanse koning Karel II breekt in 1702 de Spaanse Successieoorlog uit die beëindigd wordt door de Vrede van Utrecht (1713). Na 1713 komen de Zuidelijke Nederlanden onder het bewind van de Oostenrijkse Habsburgers terecht. Gedurende de navolgende decennia kent de stad een periode van relatieve voorspoed en welvaart. De dood van keizer Karel VI doet echter een nieuwe oorlog uitbreken. Gedurende de Oostenrijkse Successieoorlog wordt Kortrijk wederom ingenomen door de Fransen. Op 17 oktober 1748 maakt de Vrede van Aken een einde aan de vijandigheden en kent de stad onder het bewind van Maria Theresia een economische bloeiperiode. De Oostenrijkse regering neemt onder invloed van de Verlichting tal van maatregelen ter bevordering van de leefbaarheid van de steden. Zo ook in Kortrijk. Vanuit economische en hygiënische motieven, en vanuit een esthetische bezorgdheid, worden initiatieven genomen om het, door de voortdurende bouw- en afbraakwerken van de vele militaire installaties verloederde, uitzicht van de stad te verfraaien. Alle oude vestingen worden gesloopt, en de vrijgemaakte gronden verkocht. Om de stad afgesloten te houden van het omliggende platteland behoudt men de oude hoofdgrachten, en blijven vijf van de zes stadspoorten bewaard, enkel de Leiepoort, tussen de Leiestraat en Overleie wordt afgebroken.

Op 20 april 1792 verklaren de Franse revolutionairen de oorlog aan Frankrijk. Reeds op 18 juni wordt Kortrijk enkele dagen bezet. Heel wat huizen worden tot as herleid. Met het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) breekt voor Kortrijk een economisch gunstige periode aan,

vertaald in een aanzienlijke bevolkingsstijging. Deze hausse is mede het gevolg van de Franse promotie van Kortrijk tot arrondissementshoofdstad.

Vanaf de 2de helft van de 19de eeuw, ontstaat uiteindelijk in de door de economische depressie zwaar getroffen Kortrijkse textielnijverheid een beweging tot industrialisering. In 1850 wordt de eerste vlasspinnerij in Kortrijk opgetrokken. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw worden in Kortrijk tal van bedrijven opgericht, die vaak een link hebben met de textielindustrie. Op het einde van de 19de eeuw groeien de steen- en pannenbakkerijen uit tot een andere belangrijke industrietak in de omgeving van Kortrijk. Ook de meubel- en juweelnijverheid kennen een bloeiperiode die abrupt beëindigd wordt bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. In 1910 telt de omgeving van Kortrijk 2114 bedrijven waar geroot en gezwingeld wordt. Heel wat textielbedrijven vestigen zich ca. 1900 in de omgeving van het kanaal Bossuit-Kortrijk en de Leie. Slechts enkele bleven behouden als getuigen van het vroege 20ste-eeuwse industriële verleden van Kortrijk, onder meer de spinnerij Tissage et Filature Camille De Stoop, Tissage et teinturerie Le Canal en Tissage de Courtrai.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Ter bestudering van het projectgebied worden hieronder een aantal historische kaarten in beschouwing genomen. Deze kaarten zijn momentopnamen doorheen de geschiedenis en verschaffen ons inzicht in de bebouwingshistoriek van het desbetreffende projectgebied. Het plangebied is op meerdere historische kaarten af te lezen. Hieronder worden de Deventerkaart (1545), de Ferrariskaart (1777), de Atlas der Buurtwegen (1840), de Poppkaart (1842-1879), de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) en de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken & Wederopbouw (1950-1970) besproken.

Op de Deventerkaart is duidelijk zichtbaar dat het plangebied zich buiten de stadsmuren van Kortrijk bevindt. Binnen de contour van de projectzone is geen bebouwing waar te nemen. Op de Deventerkaart is het verloop van de huidige Gentssteenweg-Deerlijksestraat en de Stasegemsestraat duidelijk waarneembaar. Het plangebied situeert zich ter hoogte van de zogenaamde Groeningekouter. Rondom deze kouter vond in 1302 de Guldensporenslag plaats. Een geromantiseerd militair treffen tijdens de Vlaamse Opstand. Precies ten noorden van het plangebied situeert zich de Groeningeabdij. De Ferrariskaart karteert het plangebied als akker. Langsheen de westzijde van het plangebied loopt een N-Z georiënteerde waterloop richting de Leie, die thans verdwenen is. In de omgeving van het plangebied is verspreide hoevebouw waar te nemen.

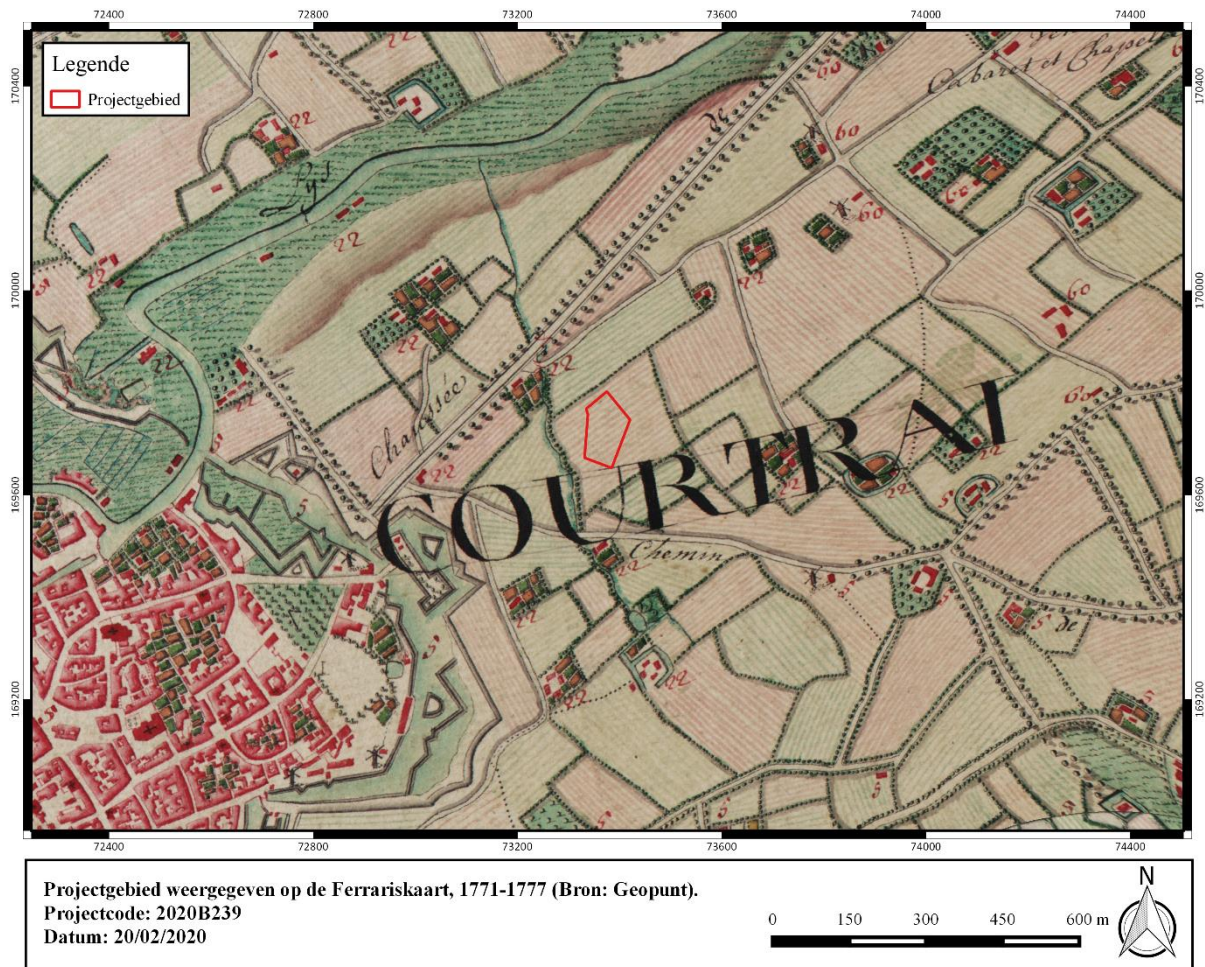
Op de Atlas der Buurtwegen wordt het plangebied aangesneden door een noord-zuid georiënteerde voetweg, aangeduid als sentier °45. Precies ten noordoosten van het plangebied situeert zich een omwalde site. Binnen de projectgrenzen is geen bebouwing afgebeeld. Een zelfde beeld is zichtbaar op de Poppkaart. Op de topografische kaart Vandermaelen is de aanleg van het Kanaal Bossuit-Kortrijk duidelijk waar te nemen. In 1857 werd er een maatschappij opgericht om het kanaal te graven, en om het voor 90 jaar uit te baten. Op die manier kon men grondstoffen uit Écaussinnes, Zinnik en Doornik vervoeren over het water zonder een omweg van 138 kilometer naar Gent te maken. In 1861 werd het kanaal geopend voor de scheepvaart. In 1971 werd het kanaal verdiept en verbreed. Op de Vandermaelenkaart wordt de zone van het plangebied aangeduid als zone waar de Guldensporenslag is uitgevochten.

Op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is duidelijk te zien dat het plangebied bebouwd is. Gedurende de eerste helft van de 20^e eeuw kwamen langsheen het kanaal Bossuit-Kortrijk tal van fabrieken tot ontwikkeling. Het gebouw binnen de projectgrenzen heeft een oppervlakte van ca. 6000 m². De omwalde site ten noordoosten van het plangebied is nog steeds zichtbaar.

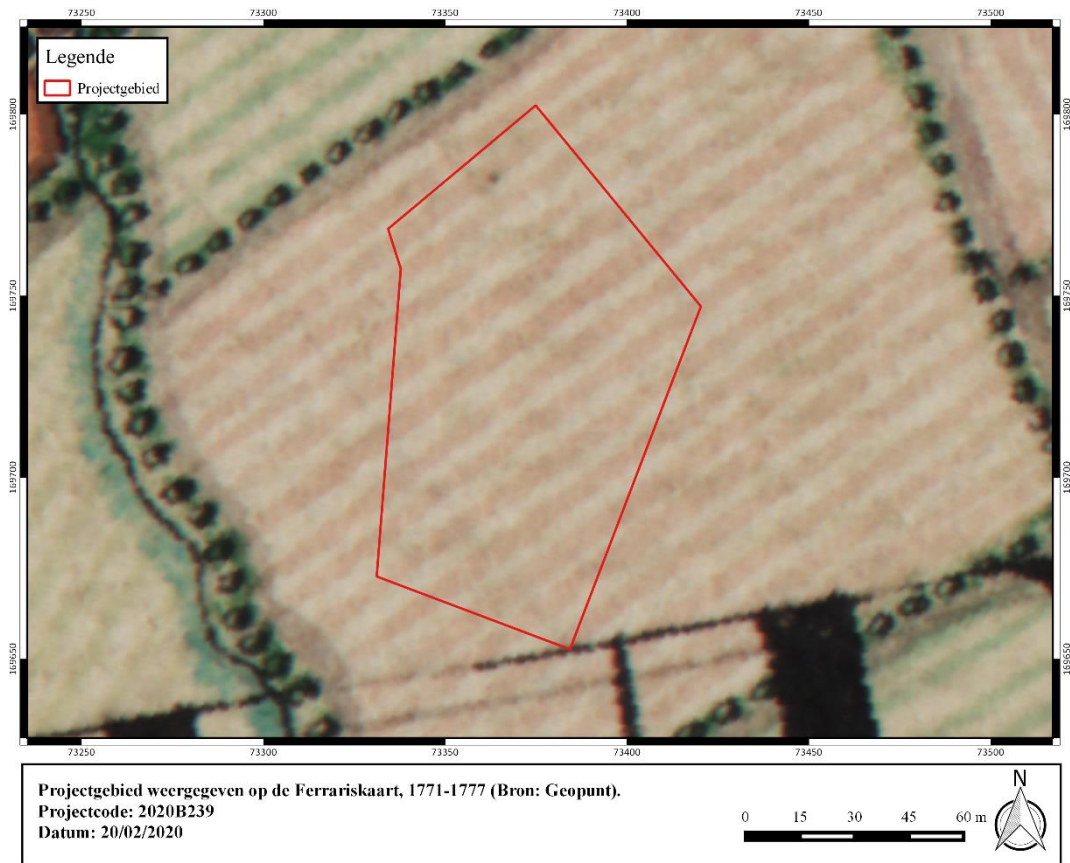

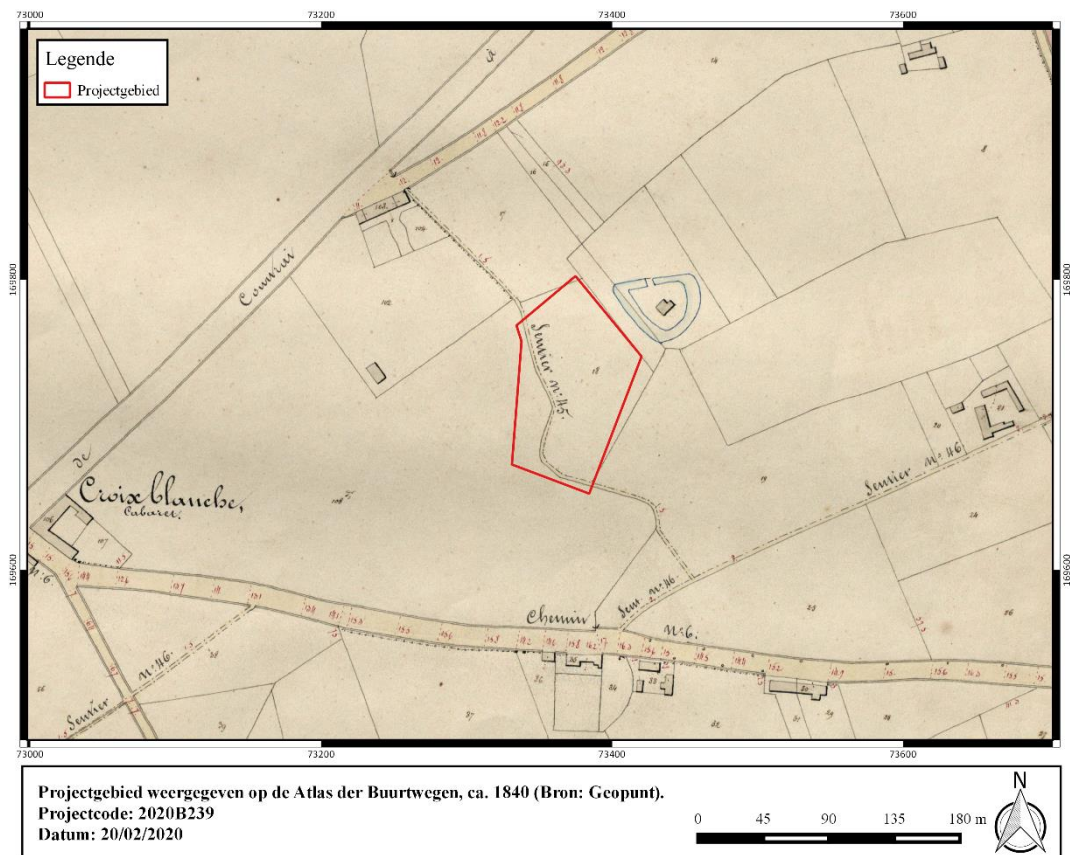
Figuur 25: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Deventerkaart, 1545 (Bron: KBR).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

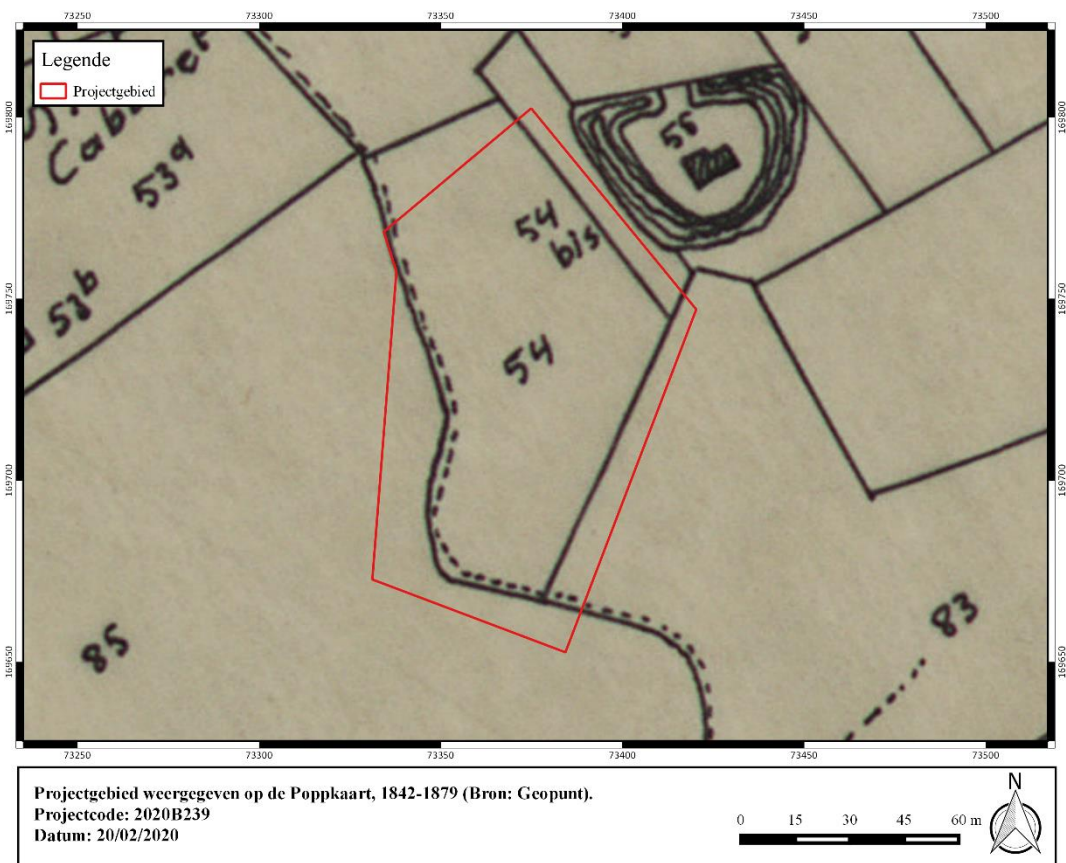

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

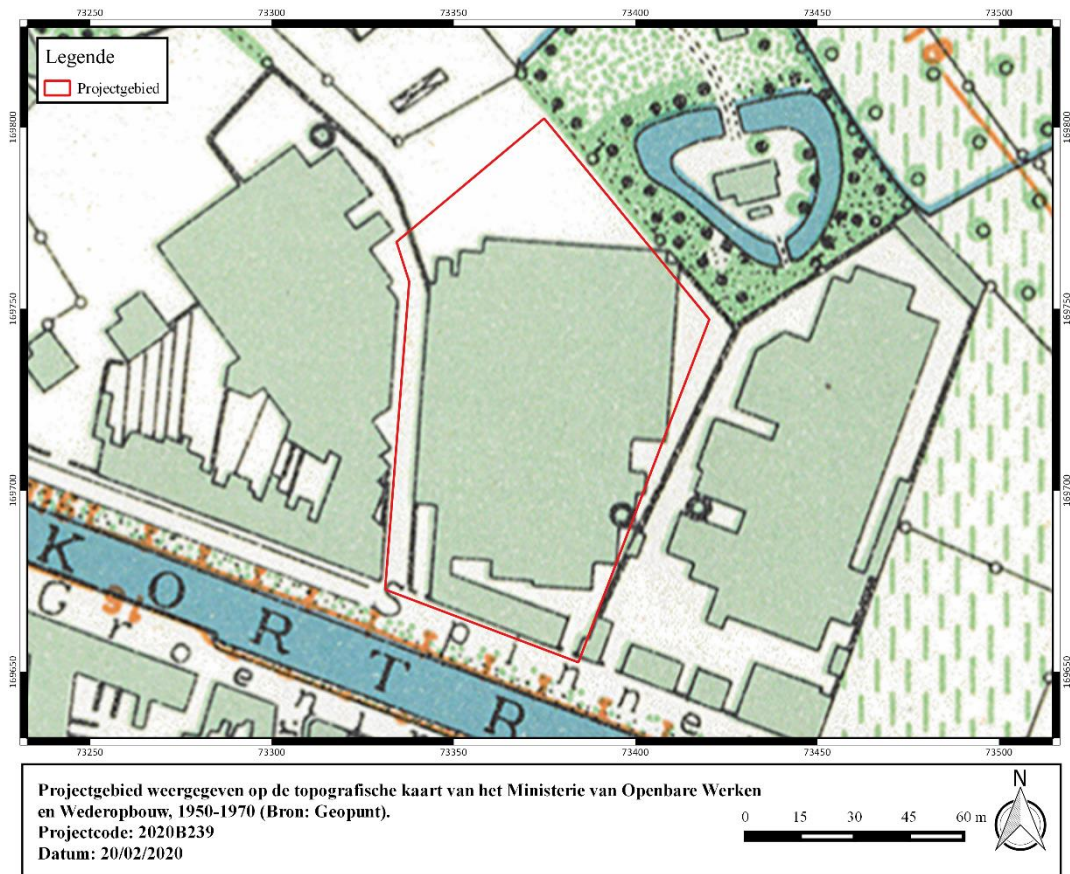

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

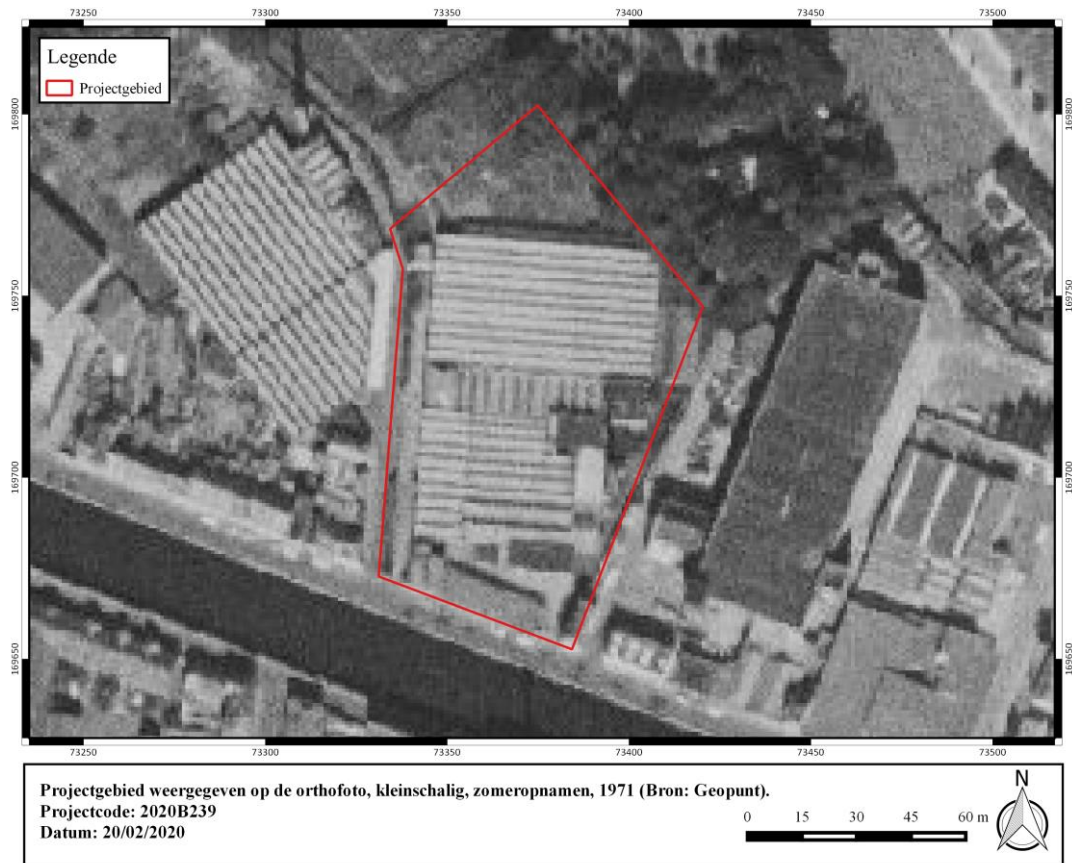
1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

Het projectgebied is doorheen de jaren op enkele luchtfoto's vastgelegd. De orthofotosequentie geeft een zeer duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

Op een luchtfoto uit 1952 is duidelijk het gebouw waar te nemen dat tevens is weergegeven op de topografische kaart van Openbare Werken en Wederopbouw. Het overige gedeelte van het terrein is ingenomen door verharding en groenzone. Een gelijk beeld is te zien op de orthofoto van 1971 en 1979-1990. Op de orthofoto van 2000-2003 zijn duidelijk de sloopwerken van dit gebouw waar te nemen en op de luchtopname van 2008-2011 is het gebouw verdwenen. In het zuidwestelijk deel van het plangebied situeert zich op heden een verharde zone van 100 m². het overige deel van het terrein bestaat uit braakliggend grasland. De impact van de voormalige bebouwing en de sloopwerken op het bodemarchief is op basis van de gekende gegevens niet te achterhalen.

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto uit 1952 (Bron: Cartesius).

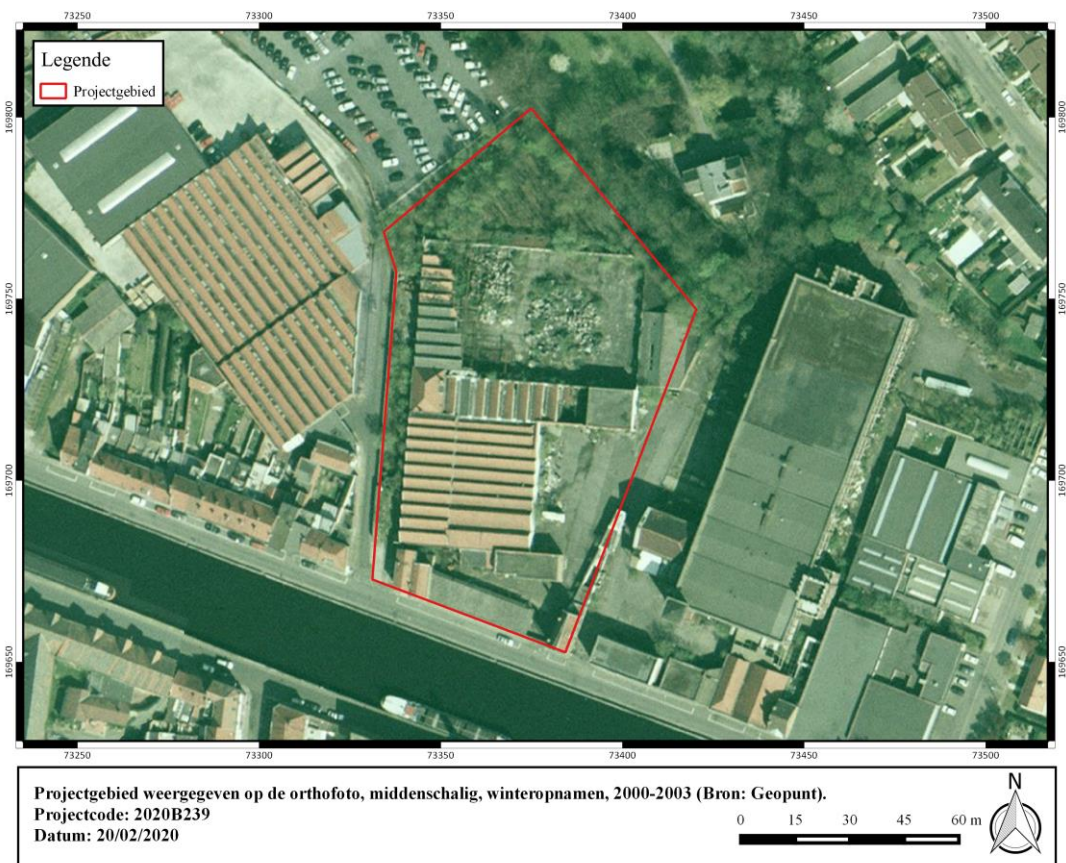

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

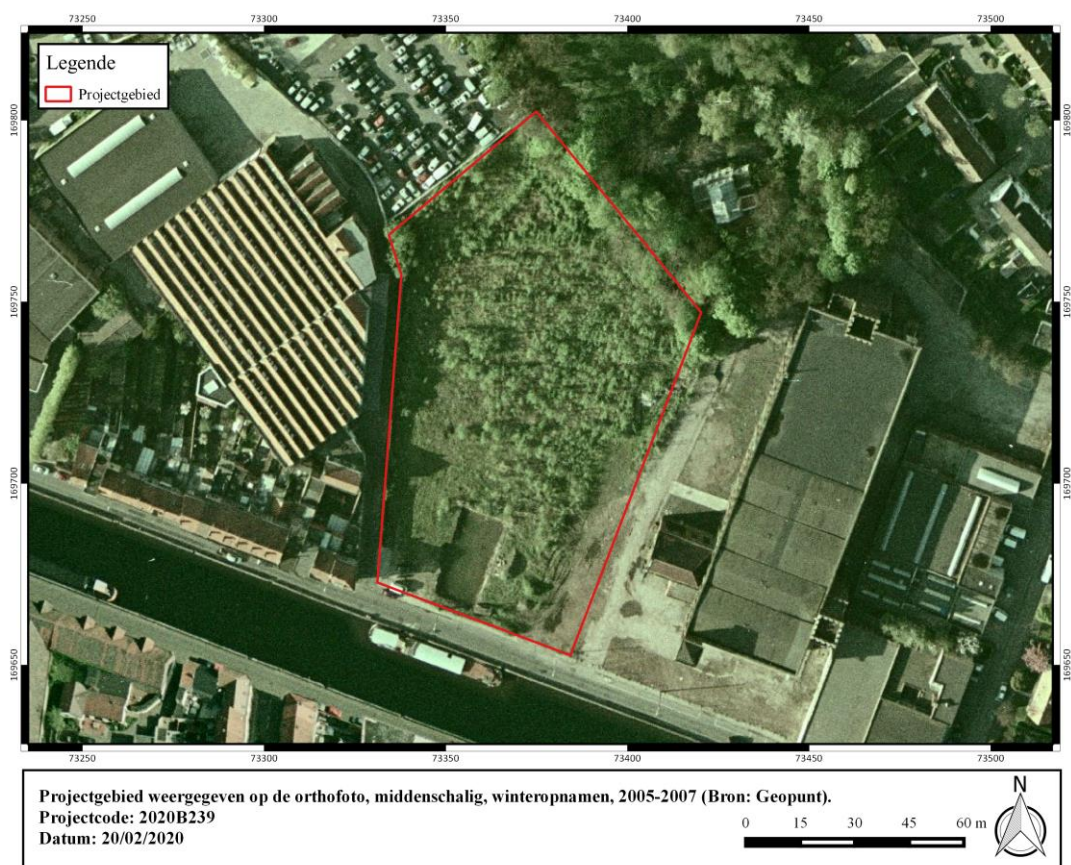

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).

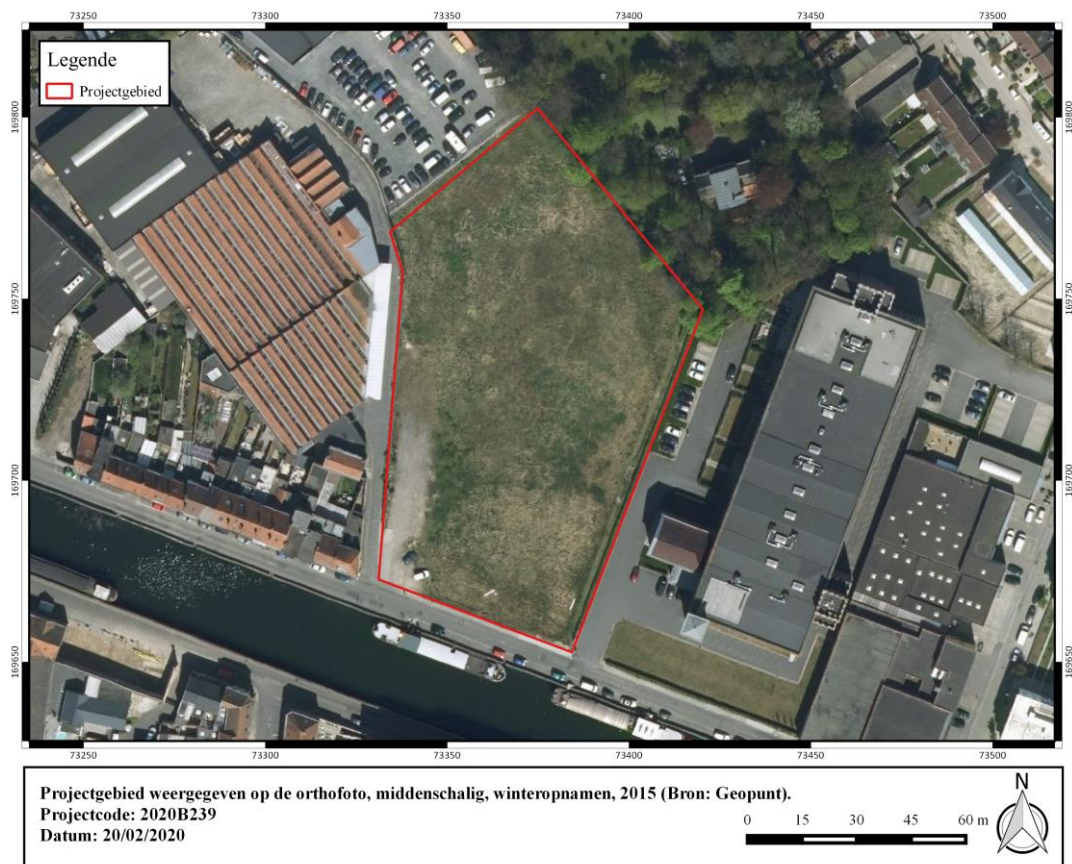
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2005-2007 (Bron: Geopunt).

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

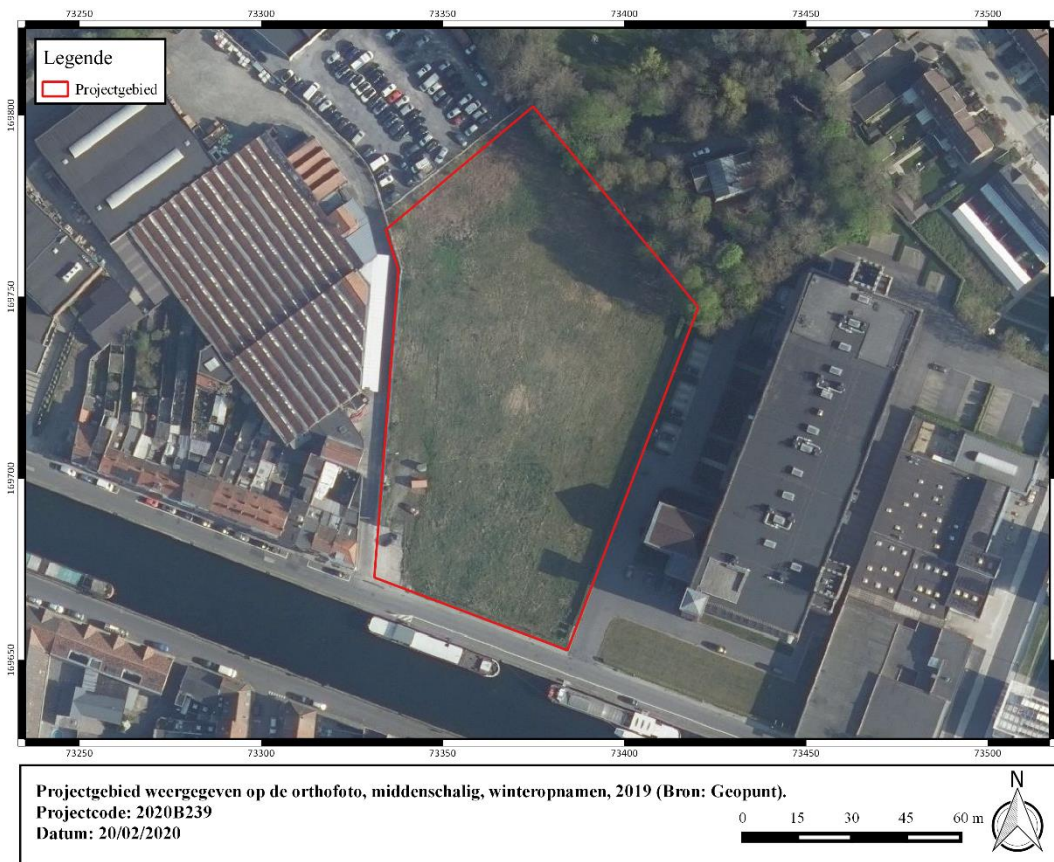

Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).

Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

Figuur 40: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling met wooneenheden aan de Spinnerijkaai te Kortrijk. Het plangebied is ca. 8730 m² groot en ligt heden braak. De oppervlakte waarop huidige aanvraag betrekking heeft, bedraagt ca. 7559 m².

Kortrijk ligt op de overgang van de zandstreek binnen de Vlaamse vallei en de zandleemstreek aan de Leie. Het onderzoeksgebied bevindt zich in de alluviale vallei, op het Weichseliaan terras. Direct ten zuiden van het onderzoeksgebied stroomt het kanaal Kortrijk-Bossuit. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Vanwege het verstedelijkte karakter van het onderzoeksgebied geeft de bodemkaart geen informatie weer met betrekking tot het aanwezige sediment, bodemontwikkeling of bewaringscondities m.b.t. archeologisch erfgoed. Op basis van het lokale hoogtemodel en de huidige toestand van het onderzoeksgebied zijn er vermoedens dat het terrein doorheen de tijd is opgehoogd, ook is de impact van de aanleg van het kanaal op het bodemarchief ongekend.

Cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied ten noordoosten van het historisch centrum van Kortrijk ter hoogte van de Groeningenkouter. Rondom deze kouter vond in 1302 de 'Guldensporenslag' plaats, een geromantiseerd militair treffen tijdens de Vlaamse Opstand (1297-1305) tussen Franse troepen gesteund door Vlaamse patriciërs enerzijds en milities van Vlaamse steden en het Graafschap Namen anderzijds. Op de Ferrariskaart is ter hoogte van het onderzoeksgebied geen bebouwing weergegeven, het terrein is volledig in gebruik als akkerland. Op de 19^e-eeuwse bronnen is net ten noordoosten van het terrein een omwald wooneiland afgebeeld. Hier bevindt zich op heden nog steeds een woning. De gracht is nog steeds goed zichtbaar op het lokale hoogtemodel. Het kanaal is enkel op de Vandermaelen-kaart aangegeven. Dit wordt in 1861 opengesteld voor de scheepvaart. Op dezelfde kaart is eveneens de Guldensporenslag gemarkeerd. Uit de orthofotosequentie is te zien dat het terrein een halve eeuw geleden quasi integraal was bebouwd tot ca. het jaar 2000. Vanaf het luchtbeeld van 2000-2003 is te zien hoe de bestaande infrastructuur wordt afgebroken. Op de daaropvolgende opnames is het terrein braakliggend. Deze situatie blijft ongewijzigd tot op heden. De impact van de aanwezige bebouwing en daaropvolgende sloop op het bodemarchief is ongekend.

Op het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden aangegeven. De omwalde hoeve direct ten noordoosten van het onderzoeksgebied is wel aangegeven. Op het kaartbeeld van de CAI valt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied een cluster gekende vindplaatsen en indicatoren op. Dit betreft allen waarnemingen en onderzoek in de historische kern van Kortrijk. Logischerwijs betreffen deze waarnemingen voor een groot deel resten van wonen en werken binnen de Kortrijkse binnenstad tijdens de middeleeuwen. Echter wijst de vondst van verschillende relictten uit de Romeinse periode inderdaad op een Romeinse oorsprong van de stad. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevond zich de Groeningeabij. Hier werden tijdens de jaren '90 verschillende noodonderzoeken uitgevoerd waarbij resten uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aan het licht kwamen. Naast deze materiële resten die wijzen op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid in de omgeving van het onderzoeksgebied vanaf de steentijden zijn op het kaartbeeld van de CAI meerdere cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en jongere infrastructuur opgenomen.

Op basis van de landschappelijke factoren en de gekende waarden dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vanwege de nabijheid van verschillende waterlopen dient rekening gehouden te worden met een verhoogde verwachting inzake menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum. Naast

eventueel aanwezige artefactenconcentraties dient evenzeer rekening gehouden te worden met resten van bewoning, begraving of andere activiteiten vanaf de Romeinse periode. Archeologisch erfgoed uit andere periode valt evenwel niet uit te sluiten. In contrast met deze verwachting staat echter het feit dat het onderzoeksgebied voor het grootste deel was bebouwd. De impact hiervan op het bodemarchief is ongekend. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en verstoringsgraad na te gaan. Mogelijk is het bodemarchief dermate gefragmenteerd dat verder archeologisch onderzoek, in eender welke vorm, niet langer zinvol kan zijn. Mocht daarentegen blijken dat bodemhorizonten, die indicatief kunnen zijn voor betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites, wel bewaard zijn ter hoogte van het onderzoeksgebied, dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. In het geval van een positieve staalname kan geopteerd worden om dit onderzoek aan te vullen met een waarderende stap en proefputten. Met betrekking tot resten van bewoning of andere activiteiten die grotendeels bestaan uit bodemsporen, is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode, mocht er geen sprake zijn van een verstoord bodemarchief.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DESPRIET PH. 2013, *Archeologische atlas van Kortrijk. Deel I Buda en Overleie*. Kortrijk (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 84).

DOV Vlaanderen

DE LANDTSHEER, K. 1982: Vondstmeldingen en opgravingen, Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore 82.2, 199-200.

Geoportaal

Geopunt

LÉVA, C. & MERTENS, J. 1960: Kortrijk. Romeins kamp, *Archeologie* 1960.2, 419.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

